

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

”SE TARINA MENI MUN SUUSSA IHAN LOP- PUUN. NYT SE SELAA SEN”

Sadutus vuorovaikutustilanteena ja työvälineenä
päiväkodissa

Essi Mäkinen

Saara Mäkinen

Opinnäytetyö
Marraskuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

MÄKINEN, ESSI & MÄKINEN, SAARA:

”Se tarina meni mun suussa ihan loppuun. Nyt se selaa sen”

Sadutus vuorovaikutustilanteena ja työvälineenä päiväkodissa

Opinnäytetyö 51 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Marraskuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia sadutusmenetelmää vuorovaikutuksen näkökulmasta ja saada selville lastentarhanopettajien kokemuksia sadutusmenetelmän käytettävyydestä. Työn tavoitteena oli tuoda sadutusmenetelmä osaksi päiväkotiryhmän arkea ja lisätä kahdenkeskeisiä vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, minkälainen vuorovaikutustilanne sadutushetki oli ja millaisena työvälineenä lastentarhanopettajat kokivat sadutuksen.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena yhteistyössä Kokemäen kaupungin Peipohjan päiväkodin kanssa. Aineisto kerättiin havainnoimalla lastentarhanopettajien ja lasten välisiä kahdenkeskeisiä sadutushetkiä ja haastattelemalla lastentarhanopettajia tutkimusjakson lopussa. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisesti.

Lastentarhanopettajat kokivat sadutusmenetelmän voimauttavana ja hyödyllisenä työvälineenä. Heidän kokemuksensa mukaan sadutushetki oli rauhallinen ja lasta positiivisesti vahvistava vuorovaikutustilanne, joka mahdollisti lapsilähtöisyyden toteutumisen ja lapsen yksilöllisen huomioimisen. Tutkimuksen tulosten perusteella sadutushetket lisäsivät kahdenkeskeistä ja vastavuoroista vuorovaikutusta lastentarhanopettajan ja lapsen välillä. Erityisesti havainnoinnin tulokset vahvistivat näkemystä siitä, että sadutushetket olivat merkityksellisiä lapselle. Sadutusmenetelmän käyttö koettiin kannattavana, mutta siihen todettiin liittyvän haasteita ajankäytön ja käytännönjärjestelyiden suhteen.

Asiasanat: sadutusmenetelmä, vuorovaikutus, vuorovaikutustilanne

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

MÄKINEN, ESSI & MÄKINEN, SAARA:
Storycrafting in an Interactive Situation and as a Tool in a Day Care Centre

Bachelor's thesis 51 pages, appendices 4 pages
November 2015

The purpose of this study was to study the Storycrafting method from the viewpoint of interaction and to find out the kindergarten teachers' opinions of using it as a tool. The aim of this study was to introduce Storycrafting to the educators in a day care center and to find out what kind of an interactive situation the Storycrafting session appears to be. In addition to this, the aim was to increase one-on-one interaction between the educator and the child through using the method, and to find out how the kindergarten teachers felt about using Storycrafting as a tool.

The study was qualitative in nature and it was conducted with the day care center Peipohja located in the city of Kokemäki. The data were gathered by observing Storycrafting sessions and interviewing the kindergarten teachers at the end of the study period. The interview was carried out as a thematic interview. The data were analyzed through content analysis.

According to the kindergarten teachers' personal experiences, the Storycrafting was an empowering and useful tool. They felt that the Storycrafting method helped create a peaceful and positive interactive situation which was child-centered, and enabled the child to be paid attention to as an individual. According to the results, there was an increase of one-on-one time and reciprocal interaction between the child and educator in the Storycrafting sessions. The results of observing the moments in which the method was used, strengthened the conception that Storycrafting was significant to the child. The usage of the Storycrafting method in the kindergarten was worthwhile, but there were also challenges in using it due to time management and other practical arrangements.

Key words: storycrafting, interaction, interactive situation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS.....	6
2.1	Opinnäytetyön taustaa.....	6
2.2	Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	7
2.3	Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät.....	8
2.4	Tutkimuksen toteutus.....	9
2.5	Aineiston käsittely ja analyysi	11
3	SADUTUSMENETELMÄ VARHAISKASVATUKSESSA.....	13
3.1	Menetelmän taustaa	13
3.2	Päiväkoti-ikäisten lasten sadutus	14
3.3	Sadutus työmenetelmänä	16
4	VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	18
4.1	Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus	18
4.2	Vuorovaikutus osana sadutusta.....	20
5	SADUTUSHETKET VUOROVAIKUTUSTILANTEINA	22
5.1	Sadutushetken aloitustilanne.....	22
5.2	Lapsen ja aikuisen aloitteet sadutushetkillä.....	23
5.3	Kuunteleminen aikuisen ja lapsen välillä	25
5.4	Kunnioituksen osoittaminen sadutuksen aikana	26
5.5	Sanaton viestintä sadutushetkillä	27
6	LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSET SADUTUKSESTA VUOROVAIKUTUSTILANTEENA JA TYÖVÄLINEENÄ.....	29
6.1	Sadutusmenetelmän toteuttaminen päiväkodin arjessa ja vuorovaikutus lapsen kanssa sadutushetkillä.....	29
6.2	Sadutusmenetelmän toteuttamisen haasteet ja kehittäminen omassa työssä	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	37
8	POHDINTA.....	39
8.1	Opinnäytetyön eettinen pohdinta	39
8.2	Opinnäytetyön arviointi	41
	LÄHTEET.....	43
	LIITTEET	46
	Liite 1. Sadutusohje	46
	Liite 2. Saatekirje	48
	Liite 3. Havainnointilomake	49
	Liite 4. Teemahaastattelun runko	51

1 JOHDANTO

Arki päiväkodissa koostuu erilaisista päivittäin toistuvista rutiineista ja toimintatuoki-oista. Varhaiskasvattajat työskentelevät ja ovat vuorovaikutuksessa lasten kanssa joka päivä. Lapsen äänen aidolle kuuntelulle ei kuitenkaan aina löydy aikaa kiireisen arjen keskellä. Päivän aikana toteutuneet vuorovaikutustilanteet ovat usein aikuisjohtoisia ja ne toteutuvat erilaisten toimintojen lomassa. Tilanteita, joissa lapsi saa äänensä kuuluviin ja pääsee kertomaan omia ajatuksiaan aikuisille on päivähoitopäivien aikana liian vähän. Sadutusmenetelmän avulla tällaisia vuorovaikutustilanteita on mahdollista lisätä. Sadutuksen aikana aikuisen ja lapsen välillä toteutuu kahdenkeskinen ja vastavuoroinen vuorovaikutus.

Sadutusmenetelmä tuo esiin lapsen ääntä. Sadutuksen tavoitteena on kohdata ja kuunnella toista sekä kurkistaa lapsen maailmaan. Sadutushetkellä aikuinen kehottaa lasta kertomaan sadun, tarinan tai jutun ja kertoo hänelle kirjaavansa sen ylös sanatarkasti. Sadun valmistuttua aikuinen lukee sadun lapselle, jonka jälkeen lapsella on mahdollisuus halutessaan tehdä siihen vielä muutoksia. Menetelmä on monipuolinen ja helposti toteutettava. Saduttaa voi niin ryhmässä kuin yksilösadutuksena. Sadutushetkillä aikuisen ja lapsen kahdenkeskeinen vuorovaikutus toteutuu. Aikuinen pysähtyy hetkeen lapsen kanssa ja antaa kaiken huomionsa lapselle. Sadutus luo kiireettömän hetken arjen keskelle ja mahdollistaa lapsen ääneen esiin tulemisen. Sadutushetkellä aikuinen kunnioittaa ja arvostaa lapsen ajatuksia ja hänen tapaa kertoa tärkeistä asioistaan.

Kiinnostuksemme sadutusmenetelmään heräsi keväällä 2015 päiväkotiharjoittelun aikana toteutetun sadutustehtävän myötä. Tämän pohjalta aloimme pohtia sadutuksen mahdollisuuksia lisätä vuorovaikutustilanteita päiväkodissa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia sadutusmenetelmää vuorovaikutuksen näkökulmasta ja saada tietoa menetelmän käytettävyydestä työvälineenä. Tavoitteenamme on tuoda sadutusmenetelmä osaksi päiväkotiryhmän arkea ja lisätä kahdenkeskeisiä vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä. Näiden lisäksi tavoitteena on selvittää, minkälainen vuorovaikutustilanne sadutushetki on ja millaisena työvälineenä lastentarhanopettajat kokevat sadutuksen. Nostamme työssä esiin myös lastentarhanopettajien kokemuksista nousseita haasteita menetelmän toteuttamiseen liittyen ja heidän ehdotuksiaan oman työnsä kehittämiseen.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön taustaa

Päiväkodin arjessa kiire ja päivärutiinit asettavat haasteita lasten äänen kuuntelemiselle. Erilaisten toimintatuokioiden ja siirtymätilanteiden lomassa ei ole aikaa kuunnella lapsen puhetta. Nämä lapsen omat aloitteet sivuutetaan herkästi ja nopeasti vaihtuvien tilanteiden vuoksi lapsi ei pääse juuri kyseisellä hetkellä tuottamaan ajatuksiaan ääneen. Varhaiskasvattajalla on hoitopäivän aikana paljon suunniteltavaa, valmisteltavaa ja lasten kanssa toteutettavaa toimintaa, jolloin kasvattajan on haastava pysähtyä ja antaa kaikki huomio lapsen kuuntelulle. Lapsilla on paljon omia mielipiteitä ja kerrottavaa omasta kokemusmaailmastaan, jotka eivät aina välity aikuisen tietoisuuteen. Aikuiselta vaaditaan herkistymistä aidolle kuuntelulle ja lapsen kohtaamiselle, jossa myös lapselle välittyy tunne, että häntä on kuunneltu.

Kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus voi helposti olla epätasa-arvoista, jolloin aikuinen ohjaa tilannetta ja vuorovaikutusta haluamaansa suuntaan. Vuorovaikutus on lapsen kohdistuvaa eikä vastavuoroista lapsen kanssa. Aikuinen asettaa lapselle ennako-oletuksia, joiden mukaan lapsi vastaa niin kuin olettaa aikuisen haluavan. Vastavuoroinen kohtaaminen vaatii aikuisen ja lapsen välisen valtasuhteen ympäri kääntämistä. Vuorovaikutustilanteissa aikuisen tulisi välittää lapselle tunne hänen ajatuksiensa tärkeydestä ja merkityksellisyydestä. Päiväkodin arjessa toimintatilanteet toteutetaan lapsiryhmässä, jolloin aikuisen huomio keskittyy pääosin ryhmänohjaukseen eikä aina riittävästi lapsen yksilölliseen huomioimiseen. Kahdenkeskeisiä hetkiä, joissa vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on vastavuoroista, olisi hyvä olla enemmän osana päivän rutiineja.

Nämä ovat ajatuksia joiden pohjalta aloimme miettiä sadutusmenetelmän mahdollisuuksia ja edellytyksiä lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen mahdollistajana. Kahdenkeskeisiä hetkiä lapsen kanssa voi toteuttaa sadutusmenetelmän avulla. Sadutustilanne edellyttää aikuisen täyden huomion antamista lapselle. Aikuisen on pysähdyttävä hetkeen lapsen kanssa ja luotava kiireetön tunnelma sadutushetken ajaksi. Tämän toteututtua lapsi voi kokea hänen kertomansa olevan merkityksellistä ja kuuntelemisen ar-

voista. Sadutuksella pystytään raivaamaan tilaa arjessa lapsen kohtaamiselle ja hänen ajatuksiensa vastaanottamiselle. (Karlsson 2014, 18.)

Oma kiinnostuksemme sadutusmenetelmästä heräsi kevään 2015 aikana olleiden päiväkotiharjoitteluidemme myötä. Tehtävänämmä oli saduttaa lapsia harjoittelujakson aikana. Tutustuttuamme menetelmään innostuimme sen käytettävyydestä ja yksinkertaisuudesta, mutta myös vaikuttavuudesta ja merkityksellisyydestä lapsille. Kiinnostuimme sadutusmenetelmästä aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen mahdollistajana. Sadutus luo mukavan vuorovaikutustilanteen, jonka tavoitteena on tuottaa lapselle onnistumisenkokemuksia.

2.2 Tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Päiväkodin arjessa työntekijät ovat vuorovaikutuksessa lasten kanssa monenlaisissa tilanteissa päivän aikana. Varhaiskasvatuksessa lapsi viettää suuren osan päivästänsä päiväkodin työntekijöiden kanssa. Suhteet kasvattajiin muodostuvat lapselle tärkeiksi ja merkityksellisiksi. Päiväkotipäivään mahtuu paljon luonnollisia kasvattajan ja lapsen välisiä vuorovaikutustilanteita. Näiden lisäksi päivään kuuluu ennalta suunniteltuja toiminta- ja vuorovaikutustilanteita, joissa kasvattajan ohjauksellisuus korostuu. Tämänkaltaisissa ohjaustilanteissa aikuisen rooli on autoritaarisempi ja vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä voi olla epätasa-arvoista. Lapsen näkökulmasta vastavuoroinen ja tasa-arvoinen vuorovaikutus on todella tärkeää. Sadutusmenetelmää käytettäessä tällaiset vuorovaikutukselliset hetket on mahdollista toteuttaa.

Opinnäytetyöllämme haluamme lisätä kahdenkeskeisiä vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä. Haluamme saada tietoa minkälainen vuorovaikutustilanne sadutushetki on ja miten vuorovaikutus sadutustilanteessa kehittyy. Lisäksi haluamme saada tietoa sadutusmenetelmän käytettävyydestä työmenetelmänä ja siitä millaisena päiväkodin työntekijät kokevat menetelmän. Opinnäytetyömme tehtävänä on tuoda sadutusmenetelmä osaksi päiväkodin toimintatapoja ja juurruttaa arjen työvälineeksi.

Opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia sadutusmenetelmää vuorovaikutuksen näkökulmasta ja saada tietoa kasvattajien kokemuksista sadutusmenetelmän käytettävyydestä. Tavoitteenamme on tuoda sadutusmenetelmä osaksi päiväkotiryhmän arkea ja lisätä

kahdenkeskeisiä hetkiä lapsen ja aikuisen välillä. Lisäksi tavoitteena on selvittää, minkälainen vuorovaikutustilanne sadutushetki on ja millaisena työväliseinä kasvattajat kokevat sadutuksen.

Opinnäytetyön tavoitteiden pohjalta muodostimme tutkimuskysymyksiksi seuraavat:

1. Minkälainen vuorovaikutustilanne on aikuisen ja lapsen välinen sadutushetki?
2. Millaisena työväliseinä Peipohjan päiväkodin varhaiskasvattajat kokevat sadutusmenetelmän?

2.3 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on kokonaisvaltaisen tiedon hankinta ja tilanteet aineiston kokoamisessa ovat luonnollisia ja todellisia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 164). Tarkoituksenamme on kerätä työntekijöiltä kokemusperäistä tietoa sadutusmenetelmän käytöstä. Lisäksi tarkoituksenamme on kerätä tietoa sadutuksesta vuorovaikutustilanteena omien havaintojemme pohjalta. Näiden tavoitteiden pohjalta päädyimme toteuttamaan laadullisen tutkimuksen.

Laadullisessa tutkimuksessa käytetään samanlaisia aineistonkeruumenetelmiä kuin monissa muissa tutkimustyypeissä. Näitä aineistonkeruun perusmenetelmiä ovat haastattelu, havainnointi, kysely ja dokumenttien, kuten päiväkirjojen ja muistelmien käyttö. (Hirsjärvi ym. 1997, 191–192, 217.) Näitä menetelmiä voidaan käyttää joko vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä tutkittavan ongelman ja tutkimusresurssien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2011, 71). Opinnäytetyömme tutkimusmenetelmiksi valikoituivat havainnointi ja puolistrukturoitu teemahaastattelu. Näiden menetelmien avulla koemme saavamme parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Havainnointi toimii tieteellisen tutkimuksen perusmetodina ja sillä kerätään havaintoja tutkimusta tehdessä. Havainnointi on tietoista tarkkailua ja todellisessa ympäristössä tehdyt havainnoinnit ilmentävä aina tietyn asiayhteyden, kontekstin. Näin havainnot voidaan perustella todellisten tapahtumien kulun mukaan. Havainnointia käytetään tut-

kimuksissa, joissa tutkitaan ihmisen toimintaa ja vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Havainnontitavaksi opinnäytetyössämme valikoitui tarkkaileva havainnointi, joka on kohteen ulkopuolista havainnointia, jolloin tutkija ei osallistu tutkittavan toimintaan (Vilkkä 2006, 37–38, 43). Havainnoitaessa havainnoitsijan läsnäolo vaikuttaa lapsiin aina jollakin tavalla. Havainnoija pyrkii olemaan mahdollisimman huomaamaton ja häiritsemättä lapsia tarpeettomasti. (Koivunen & Lehtinen 2015, 57.) Havainnoimalla saamme tietoa tapahtumien todellisesta kulusta sadutushetkellä; vuorovaikutuksesta ja sen kehityksestä lapsen ja aikuisen välillä. Koemme havainnoinnin olevan välttämätön tutkimusmenetelmä opinnäytetyömme aineistonkeruun kannalta. Havainnoinnin avulla saamme kokonaiskuvan sadutuksesta vuorovaikutustilanteena.

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli tema-alueet valitaan etukäteen, mutta kysymyksiä ja niiden järjestystä ei ole tarkkaan muotoiltu (Hirsjärvi ym. 1997, 208). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu siksi, että haastattelun tema-alueet ja kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltava saa vastata kysymyksiin omin sanoin (Eskola & Vastamäki 2015, 29). On suositeltavaa, että haastattelun tema-alueet ovat ennalta haastateltavien tiedossa (Tuomi & Sarajärvi 2011, 73). Teemahaastattelussa etukäteen valikoidut tema-alueet mahdollistavat haastateltavien äänen esiintulemisen rajattujen aihealueiden puitteissa. Keskustelu on vapaata ja sekä haastattelijalla että haastateltavalla on mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä. Teemahaastattelussa tulee ilmi haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän asioilleen antamat merkitykset ovat keskeisiä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48, 66.) Teemahaastattelun avulla selvitämme työntekijöiden näkemyksiä sadutusmenetelmän käytöstä ja vuorovaikutuksesta lapsen kanssa sadutushetkellä. Koemme haastattelutilanteen olevan joustava ja saavamme haastattelun avulla mahdollisimman kokonaisvaltaisen kuvan työntekijöiden kokemuksista sadutustilanteista sekä menetelmän käytettävyydestä.

2.4 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyömme toteutettiin Peipohjan päiväkodissa Kokemäellä. Tutkimus tehtiin 3-4-vuotiaiden ja 5-vuotiaiden ryhmissä yhteistyössä kahden lastentarhanopettajan kanssa. Ryhmien lastentarhanopettajat valitsivat viiden lapsen ryhmän, joka toimi tutkimusryhmänä opinnäytetyössämme. Lastentarhanopettajat valitsivat tutkimusryhmään lapset, jotka heidän mielestään erityisesti hyötyisivät sadutuksesta. Valituista lapsista osa oli hiljaisia ja syrjään vetäytyviä, jotka eivät saaneet välttämättä riittävästi huomiota arjes-

sa. Osalla lapsista oli kielellisiä haasteita ja suppeutta sanastossa. Lapsista osa myös koki epävarmuutta osaamisessaan ja kaipasi siihen vahvistusta. Lisäksi lastentarhanopettajat halusivat tuoda esiin lasten hyviä ja hauskoja juttuja sekä vilkasta mielikuvitusta. Tutkimusryhmän lapset olivat tutkimushetkellä iältään 4-5-vuotiaita. Suunnitelimme yhteistyössä lastentarhanopettajien kanssa sadutushetkien toteuttamisesta viiden viikon ajan kerran viikossa. Sadutusmenetelmä oli lastentarhanopettajille ennalta tuttu, mutta se ei ollut aktiivisesti käytössä lapsiryhmän kanssa. Tämä ilmeni vierailtuamme Peipohjan päiväkodissa ja keskusteltuamme tutkimuksen toteutuksesta. Annoimme lastentarhanopettajille ohjeen (ks. Liite 1) sadutushetkien aloitusta varten, johon he saivat ennakkoon tutustua.

Saatuamme tutkimusluvan maaliskuussa 2016 aloimme kerätä aineistoa opinnäytetyötämme varten. Aineisto kerättiin maaliskuuhun 2016 aikana. Yhteistyö päiväkodin kanssa alkoi ryhmien tiimien kanssa pidetystä palaverista, jossa kasvattajat kertoivat tutkimukseen valitsemansa lapset. Kasvattajat lähettivät tutkimusryhmän lasten huoltajille saatekirjeet (ks. Liite 2), joissa pyydettiin lupa lasten osallistumisesta tutkimuksen toteutukseen. Aineisto kerättiin havainnoimalla sadutustuokioita viikoittain ja viimeisen viikon havainnointikertojen jälkeen pidetyllä lastentarhanopettajien teemahaastattelulla.

Havainnointikerrat koostuivat jokaisen tutkimusryhmän lapsen yksilösadutuksesta. Sadutushetkellä lastentarhanopettaja sadutti lasta erikseen valitussa tilassa, jolloin aikuisen ja lapsen kahdenkeskeinen hetki toteutui. Meidän roolimme havainnoijina oli pyrkiä olemaan tilanteessa mahdollisimman huomaamattomia. Yritimme huomioida lapsen näkökulmasta kahdenkeskeisen vuorovaikutuksen mahdollistumisen esimerkiksi sijoittamalla lapsen taakse, jolloin lapsi ei kiinnittäisi huomiota meihin. Osallistuimme yhdessä jokaiselle sadutushetkelle ja kirjasimme henkilökohtaiset havaintomme erikseen. Havainnoimme sadutushetkiä vuorovaikutustilanteina. Valitsimme sadutuksen kannalta merkitykselliset vuorovaikutuksen osa-alueet, joita havainnoimme sadutushetkillä. Näiden pohjalta laadimme itsellemme havainnointilomakkeen (ks. Liite 3), johon keräsimme osa-aluekohtaisesti havaintojamme.

Viimeisten havainnointikertojen jälkeen haastattelimme lastentarhanopettajia puoli-strukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelu toteutettiin ryhmähaastatteluna, jolloin haastattelu oli hyvin keskustelun omaista. Ryhmähaastattelussa voidaan vapaasti tehdä huomioita ja tuottaa tietoa monipuolisesti ja spontaanisti. (Hirsjärvi & Hurme

2001, 61.) Ryhmähaastattelussa osallistujat voivat esimerkiksi muistella yhdessä ja rohkaista toisiaan keskusteluun, jolloin on mahdollista saada enemmän tietoa (Eskola & Suoranta 2005, 94). Haastattelun aluksi kysimme kasvattajien päällimmäisiä mietteitä sadutusmenetelmän käytöstä. Kysimme lastentarhanopettajilta heidän kokemuksia sadutushetkestä ja vuorovaikutuksesta lasten kanssa. Lisäksi pyysimme heitä kertomaan ajatuksiaan sadutusmenetelmän käytettävyydestä arjen työvälineenä. Haastattelun runkona käytimme teema-alueita (ks. Liite 4), jotka annoimme haastateltaville tutkimuksen alussa. Haastatteluajankohta valikoitui niin, että molemmat lastentarhanopettajat pystyivät osallistumaan haastatteluun yhdessä. Nauhoitimme haastattelun, jotta pystyimme keskittymään täysin keskusteluun. Tällä tavoin varmistimme myös, että kaikki haastateltavilta saatu tieto on tallennettu.

2.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Havainnointikertoja sadutushetkiltä kertyi yhteensä 19. Alkuperäisen suunnitelman mukaan havainnointikertoja olisi ollut 25, mutta lasten poissaolojen vuoksi kaikki sadutushetket eivät toteutuneet. Toimimme kumpikin jokaisella sadutushetkellä havainnoijina, jolloin havainnot kertyi lapsikohtaisesti kaksinkertainen määrä. Havainnointilomakkeita täytettiin yhteensä 38 kappaletta ja kaikki lomakekohtaiset havainnot kasattiin yhdelle tiedostolle. Havaintojen lisäksi kerättyyn aineistoomme kuuluu nauhoitettu teema-haastattelu. Nauhoitetun haastattelun pituus on 53 minuuttia. Haastattelu litteroitiin aineistonkeruun päätyttyä. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston sanasanaista puhtaaksi kirjoittamista (Hirsjärvi ym. 1997, 222). Litterointi on aineiston käsittelyssä työläs vaihe, jossa käsittelyaikaan vaikuttaa se kuinka tarkkaa litterointitapaa käytetään (Eskola & Vastamäki 2015, 42).

Valitsimme aineistolähtöisen sisällönanalyysin aineistomme analyysimenetelmäksi. Aineistolähtöisessä analyysissä on pyrkimyksenä luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus. Aineistolähtöisessä analyysissä jo olemassa olevien havaintojen ja tutkittavaan ilmiöön liittyvien teorioiden ei pitäisi vaikuttaa analyysin toteuttamiseen ja lopputulokseen, sillä analyysin oletetaan perustuvan tutkimusaineistoon. Sisällönanalyysin tarkoituksena on aineiston järjestäminen sekä tiivistäminen selkeään muotoon, sisällön informaatiota kadottamatta. Sisällönanalyysistä voidaan puhua kahdessa eri merkityksessä: sisällönanalyysi ja sisällön erittely. Sisällön erittelyssä kuvataan esimerkiksi tekstin sisältöä kvantitatiivisesti. Sisällönanalyysillä puolestaan pyritään kuvaamaan aineis-

ton sisältöä sanallisesti. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa Milesin ja Hubermanin (1994) kuvaamalla tavalla kolmevaiheiseksi prosessiksi. Nämä kolme vaihetta ovat: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 95, 105–106, 108.) Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla saimme parhaiten esille haastateltavien kokemukset ja näkemykset sadutusmenetelmän käytettävyydestä ja vuorovaikutuksesta lasten kanssa sadutushetkillä. Analyysin avulla pystyimme muodostamaan kokonais kuvan havainnoistamme.

Analysoimme aineiston Tuomen ja Sarajärven (2011) esittämällä kolmevaiheisella prosessilla. Etenimme analyysissä vaiheittain ja tutkimusaineisto kerrallaan. Analysoimme ensin havainnoit, jonka jälkeen siirryimme haastattelun analysointiin. Redusointivaiheessa pelkistimme aineistoa ja poimimme tutkimuskysymyksiin vastaavia ilmaisuja. Klusterointivaiheessa ryhmittelimme aineistosta poimitut pelkistetyt ilmaukset yleisiksi käsitteiksi, jonka jälkeen abstrahointivaiheessa muodostimme yleisistä käsitteistä teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 109–111.)

3 SADUTUSMENETELMÄ VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Menetelmän taustaa

Sadutusmenetelmä on suomalainen keksintö. Menetelmän on kehittänyt psykologi Monika Riihelä. Koulupsykologin työssä Riihelä alkoi kaivata erilaista menetelmää perinteisten strukturoitujen eli valmiiksi rakennettujen testien rinnalle. Riihelä halusi nostaa esiin lasten omia ajatuksia heidän elämästään sekä antaa tilaa lapsen omalle äänelle. (Karlsson & Riihelä 2012, 172.) Riihelän mukaan ammattilaiset itseoikeutetusti muodostivat omat käsityksensä lasten elämäntilanteista ja tekivät niistä johtopäätöksiä. Riihelä nosti esiin eettisen ongelman, jossa ammattilaiset eivät käyttäneet lasten tuottamia kuvauksia elämästään ja heidän käyttämiä sanoja kirjauksissaan. Riihelä alkoi yhdessä kehittämis- ja tutkimustyöryhmän kanssa pohtia miten työkäytäntöjä voitaisiin muuttaa lapsia kuuntelevammiksi. (Karlsson 2014, 194.) Riihelä halusi muuttaa omia työskentelytapojaan ja olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Ennen psykologisten testien aloittamista hän pyysi lapsia kertomaan sadun valitsemastaan aiheesta, jonka hän kirjasi ylös sanatarkasti. (Karlsson & Riihelä 2012, 172–173.)

Vuonna 1995 Riihelä käynnisti Satukeikka-hankkeen, jonka myötä menetelmä sai nimekseen sadutus. Satukeikka oli Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseen, nykyisen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen koordinoima hanke. Riihelä johti hanketta yhdessä tutkija Liisa Karlssonin kanssa. Vuonna 1997 Satukeikka-hankkeen oli tarkoitus päättyä, mutta tutkimuksessa mukana olleet ammattilaiset kertoivat jatkavansa sadutusmenetelmän käyttöä kiinteänä osana arkea. Karlsson jatkoi sadutusmenetelmän kehittämistä ja tutkimustyötä tulevaisuudessa. Hän teki kehittämistutkimuksen, jossa analysoitiin sadutusta ja sadutuksen eri muotoja sekä sen vaikutusta lapsiin. Lisäksi Karlsson on tehnyt ensimmäisen sadutusta koskevan väitöstutkimuksen, jossa käsitellään sadutusta käyttävien aikuisten kokemia muutoksia työssään. (Karlsson 2014, 192, 199–201.)

Sadutusta käytetään erityisesti lasten kanssa, jotta lasten ääni tulisi kuulluksi ja heistä tulisi aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa. Menetelmää käytetään kuitenkin kaikenikäisten ihmisten kanssa ja monissa eri ympäristöissä. On merkityksellistä, että kaikki pääsevät jakamaan omaa kulttuuriaan ja kokemuksiaan heille ominaisella tavalla tuottaen tie-

toa (Karlsson 2014, 15). Omaan elämään vaikuttamisen mahdollistaminen sekä omien ajatusten esille tuominen ja jakaminen ovat sadutusmenetelmän toimintaperiaatteita. Sadutusmenetelmää käytetään monialaisesti muun muassa päiväkodeissa, kouluissa, kerhoissa, yliopistoissa, työpaikoilla ja palvelutaloissa. Suomessa sadutus on käytössä sadoilla paikkakunnilla, mutta menetelmä kiinnostaa myös kansainvälisesti ja sitä käytetään kaikissa maanosissa (Karlsson 2014, 20, 214).

3.2 Päiväkoti-ikäisten lasten sadutus

Päiväkodissa on monen ikäisiä lapsia, jotka iästä ja kehitysvaiheesta riippuen tuottavat selkeää puhetta tai vasta opettelevat ilmaisemaan itseään sanallisesti. Sadutuksessa tarkoituksena ei ole korjata lapsen kieltä, vaan lasta kuunnellaan ja hänen kertomansa hyväksytään juuri sellaisena kuin se on kerrottu. Päiväkodissa lapsen ääni helposti hukkuu ison lapsiryhmän ja aikuisen kiireen sekaan. Sadutuksen aikana aikuinen antaa lapselle täyden huomionsa ja viestittää lapselle olevansa kiinnostunut hänen kertomastaan. Sadutushetkillä kahdenkeskeinen aika lapsen kanssa mahdollistuu kiireisenkin arjen keskellä.

Päiväkoti-ikäisillä lapsilla puheenkehityksen taso on hyvin lapsikohtaista. Eri äänteiden kanssa voi olla haasteita ja osa kirjaimista on vielä hukassa. Luonnollisesti kasvattajan tehtävänä on tukea lasta kielenkehityksessä ja korjata sanoja omassa puheessaan oikeakielisiksi. Sadutustilanteeseen ei kuitenkaan kuulu lapsen virheiden korjaaminen vaan lapsen kertoma satu kirjataan lapsen käyttämillä äänteillä ja puuttuvilla kirjaimilla (Karlsson 2014, 41). Kerronnan aikana aikuinen voi varmistaa lapselta kuulemansa oikeaksi, mutta kirjaa ylös juuri ne sanat joita lapsi puheessaan käytti. Näin ollen aikuiset ilmaisevat hyväksyntänsä ja antavat arvoa lapsen senhetkiselälle kielelle (Karlsson 2014, 41). Lapset todella pohtivat ja ihmettelevät heidän mielestään kiinnostavia asioita. Vaikka lasten käyttämässä kielessä sanavarasto on suppeampi kuin aikuisilla se ei silti estä heidän tekemien havaintojen tarkkuutta ja sanojen kuvaavuuden osuvuutta. (Karlsson 2006, 12.)

Kertojalla eli lapsella on aina tekijänoikeus kertomiinsa satuihin. Lapsi päättää itse lue taanko satuja ääneen toisille lapsille ja aikuisille. (Karlsson & Riihelä 2012, 175.) Yleensä lapset haluavat jakaa satunsa toisten kanssa ja kuulla myös muiden lasten ker-

tomia satuja. Sadunlukuhetkiä toteutetaan päiväkodissa ryhmän yhteisillä tuokioilla ja usein lasten omat sadut nousevatkin suosikkisaduiksi ryhmässä. Lapset kertovat yleensä mielellään satuja. On kuitenkin mahdollista, että joku lapsi ei koe sadunkerrontaa mielekkäänä. Ensimmäisillä sadutuserroilla lapsi voi kokea epävarmuutta ja aliarvioida osaamistaan satujen kertojana. Epätietoisuus sadutuksesta voi olla lapselle kertomisen esteenä tai lapsi voi ajatella, että hänen pitäisi osata ulkoa jokin satu. (Karlsson 2014, 45.) Aikuisen tehtävänä on selittää lapselle, että satu voi olla minkäläinen tahansa ja sadutuksen tavoitteena on lapsen kokemus omasta onnistumisesta.

Kun sadutusmenetelmä otetaan käyttöön uutena työvälineenä, ryhmässä on suunniteltava etukäteen sopivia ajankohtia satuhetkille. Nämä aikuisten toimesta ennalta sovitut tuokiot saattavat keskeyttää lapsen senhetkisen leikin tai tekemisen, jolloin lapsi saattaa vastustella sadutustilanteeseen siirtymistä. Lapsella on mahdollisuus kieltäytyä sadutuksesta eikä aikuinen koskaan pakota lasta kertomaan. Sadutusmenetelmää opitellessa toiminnan kulku ei ole lapselle vielä tuttu, jolloin aikuisen tehtävänä on innostaa lasta mukaan satujen maailmaan sekä selittää mistä on kyse. Aina ei tee mieli kertoa tai jokin mielekkäämpi puuhailu on kesken. Tällöin aikuinen voi neuvotella lapsen kanssa kerroman mahdollisuudesta toisena ajankohtana. Lasta voidaan myös innostaa sadutukseen kehottamalla ensin piirtämään satunsa ja vasta sen jälkeen kertomaan. Sadutuksen tullessa tutuksi lapsille ja osaksi ryhmän arkea, satuiluun innostamista ei enää tarvita. Lapset ryhtyvät myös tekemään omia aloitteita kertomisesta. (Karlsson 2014, 45–46.)

Lapset tuottavat omaa kulttuuriaan monin eri tavoin jokapäiväisessä elämässään. Lasten omaan kulttuuriin kuuluvat muun muassa leikkiminen, pelailu, laulaminen ja satuilu. (Karlsson 1999, 40.) Sadutuksessa lasten oman kulttuurin tuottaminen toteutuu yhdessä aikuisen kanssa. Aikuinen mahdollistaa sadutushetken ja osallistuu lapsen prosessiin dominoimatta sitä. (Karlsson 2001, 90.) Lapselle on erittäin merkityksellistä, että satu on todella sellainen, jonka hän on itse kertonut ja joka on hänen omansa (Karlsson 2014, 72). Lasten oman kulttuurin taltioimiseen tarvitaan aikuisten apua. Lapsi tuottaa aktiivisesti omaa kulttuuriaan, mutta häneltä puuttuvat välineet sen dokumentoimiseen ja säilyttämiseen. (Karlsson 2001, 88.) Aikuiset dokumentoivat työssään paljon omia havaintojaan, mutta lasten oman kulttuurin dokumentointi ja säilyttäminen jää helposti vähäiseksi. Sadutusmenetelmää käytettäessä lapsen tuottama satu kirjataan samanaikaisesti, jolloin lapsen kulttuurin tallentuminen tapahtuu varmasti.

3.3 Sadutus työmenetelmänä

Sadutusmenetelmässä aikuinen pyytää lasta kertomaan sadun, juuri sellaisen kun lapsi itse haluaa. Aikuinen kertoo kirjaavansa sen sanatakkasti ja lukevansa sadun lapselle kerronnan lopuksi, jolloin lapsi voi vielä halutessaan muuttaa tai korjata satuaan. Sadutushetkellä aikuinen ei anna aiheita lapsen sadulle tai esitä siitä lisäkysymyksiä. Aikuinen viestittää läsnäolollaan, ilmeillään ja eleillään lapselle olevansa kiinnostunut siitä mitä hän kertoo ja kuuntelevansa sillä hetkellä vain hänen kertomaansa. Saduttaja ei puutu sadun sisältöön ja hän osoittaa arvostavansa lapsen ajatuksia kuuntelemalla lapsen kertomaa intensiivisesti. Tällöin lapsellekin syntyy innostus kertoa omista ajatuksistaan. (Karlsson 2014, 26–17; Karlsson, Levamo & Siukonen 2014, 8.)

Työmenetelmänä sadutus on hyvin vaivaton ja helppo. Saduttamiseen tarvitaan vain paperia ja kynä sekä yhteinen hetki lapsen kanssa. Päiväkodissa aikuinen voi saduttaa lapsia yksilösadutuksella tai saduttaa voi myös ryhmässä. Sadutus ei vaadi tietynlaista tilaa tai tilannetta, vaan saduttaa voi missä vain ja milloin vain. Päiväkodin arki koetaan usein kiireisenä eikä aikaa sadutukselle tunnu löytyvän. Aika on kuitenkin usein vain järjestelykysymys. Lapsia ei tarvitse saduttaa kaikkia samalla kerralla tai toisaalta sadutusta voi toteuttaa yhtäaikaaisesti koko ryhmän kanssa. Sadutuksen avulla voidaan jopa saada rauhoitettua päivää, kun pysähdytään sadutushetkeen ja unohdetaan hetkeksi arjen kiireet. (Karlsson 2014, 278.)

Menetelmän oppii vain saduttamalla. Aikuinen oppii paljon lapselta, jota saduttaa ja muutamien sadutuskertojen jälkeen sadutus luultavasti sujuu jo hyvin luontevasti. Sadutushetki on ennen kaikkea yhdessäoloa ja kahdenkeskeistä aikaa. Tästä aikuisen kannattaa nauttia ja heittäytyä hetkeen. Sadutusmenetelmän avulla kasvattaja voi tutustua ryhmänsä lapsiin aivan uudella tavalla tai toimintakauden alussa aloittaa lapsiin tutustumisen sadutusmenetelmää käyttäen. (Karlsson 2014, 29.) Lapset kertovat satujensa kautta heille tärkeistä asioista ja näyttävät aikuisille omaa maailmaansa. Lasta ei tulkita tai arvioida hänen satunsa perusteella, ainoastaan kuunnellaan mitä lapsella on kerrottavana (Karlsson 2014, 32). Lapsen maailma on mielenkiintoinen ja aikuisella on kunnia päästä kurkistamaan sinne lapsen satujen ja kertomusten mukana.

Työvälineenä sadutus tarjoaa kasvattajalle mahdollisuuden kuunnella lasta ja hänen ajatuksiaan sekä ideoitaan. Sadutuksella luodaan osallisuuden toimintakulttuuria, jonka

myötä otetaan lapset mukaan toiminnan suunnitteluun. Toiminnan tulisi perustua lasten ja aikuisten yhteistyölle, jolloin myös lapsen ajatuksia arvostetaan ja niitä pidetään pohittamisen arvoisina (Karlsson 1999, 60). Kasvattajan tehtävänä on olla aidosti kiinnostunut tavasta, jolla lapset hahmottavat ja näkevät maailmaa sekä suhteuttaa tämä tieto omaan työhönsä. Aikuisen on oltava silmät ja korvat auki sekä käytettävä kuulemaansa ja näkemäänsä toiminnan suunnitteluun. (Karlsson 2014, 185.) Sadutuksen avulla voidaan löytää uusia ideoita ja aiheita sekä rakentaa uusia tapoja toimia lasten kanssa (Karlsson, Levamo & Siukonen 2014, 10).

Sadutuksessa aikuinen ja lapsi jakavat kahdenkeskeisen hetken, jolloin aikuinen on kiinnostunut vain siitä, mitä lapsella on kerrottavanaan. Sadutuksen avulla lapsi saa äänensä kuuluviin ja kokemuksen kuulluksi tulemisesta. Näiden kokemusten myötä lapsi saattaa rohkaistua kertomaan omia ajatuksiaan myös arjen muissa tilanteissa, joiden pohjalta kasvattaja pystyy suunnittelemaan toimintaansa. Konkreettisilla teoilla aikuinen osoittaa lapselle arvostavansa hänen ajatuksiaan ja pitävänsä niitä tärkeinä. Lapsen välittämä tieto ja hänen kokemuksensa kulkevat kasvattajan ammatillisen osaamisen ja toiminnan suunnittelun rinnalla. (Karlsson 2014, 186.)

Sadutuksessa kerrottu satu muuttuu puhutusta kirjoitetuksi kieleksi. Lapsen sadulle annetaan muoto, jota hän voi koskettaa, esitellä ja säilyttää. (Karlsson 2014, 27.) Satua voidaan lukea ääneen yhä uudelleen, sen ollessa kirjoitetussa muodossa. Lapsen satu dokumentoituu heti sadutushetkellä ja usein se vielä kirjoitetaan puhtaaksi. Sadut ovat dokumentteja lapsen elämän eri vaiheista sekä hänen ajatuksistaan. Satuja voidaan säilyä esimerkiksi lapsen omaan kasvunkansioon. Monessa päiväkodissa on käytössä kasvunkansiot, joihin kerätään lapsen tekemiä töitä. Kansiot täyttyvät usein erilaisista askarteluista ja piirustuksista, mutta kasvattajan olisi tärkeää muistaa dokumentoida myös lapsen ajatuksia. Satujen ollessa tallennettuna, niihin voidaan palata aina uudelleen ja niistä voidaan keskustella yhdessä lapsen kanssa. Myös tällä tavoin lasten sadut toimivat kasvattajan työvälineenä. Satu voidaan jakaa ryhmän muiden lasten kanssa sekä viedä kotiin esiteltäväksi vanhemmille, sisaruksille ja isovanhemmille. Sadun julkistus kuuluukin menetelmän periaatteisiin ja se julkaistaan aina lapsen suostumuksella. Sadut ripustetaan esille näkyvälle paikalle niin, että lapset pääsevät esteettömästi katsomaan toistensa satuja ja esittelemään niitä toisilleen. (Karlsson 2014, 37–18.)

4 VUOROVAIKUTUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus

Viestintä eli kommunikaatio määritellään tiedonvälitykseksi ihmisten välillä. Vuorovaikutuksesta puhutaan silloin kun osapuolet vaikuttavat toisiinsa kaksisuuntaisessa vaikuttamissuhteessa. Ihmisten välinen viestintä voi tapahtua yksisuuntaisesti tai se voi olla kaksisuuntaista. Yksisuuntaista viestintää ei voida pitää vuorovaikutuksena, koska silloin viestin vastaanottajalla ei ole mahdollisuutta vaikuttaa viestin sisältöön. (Vilén, Leppä-mäki & Ekström 2002, 19.) Määriteltäessä vuorovaikutusta puhutaan ihmisten välisestä, jatkuvasta ja tilannesidonnaisesta tulkintaprosessista. Tällöin muille viestitään asioita, vaikutetaan ja luodaan yhteyttä toisiin sekä saadaan palautetta omasta toiminnastaan. (Himberg & Jauhiainen 2000, Vilénin ym. 2002, 19 mukaan.) Vuorovaikutuksessa on kaksi erilaista ilmaisullista muotoa, jotka ovat sanallinen ja sanaton. Sanaton viestintä tarkoittaa esimerkiksi ilmeiden ja eleiden käyttöä viestinnän osana. Sanallinen viestintä eli verbaalinen vuorovaikutus on puhuttua ja kirjoitettua kieltä ja sen ymmärtämistä. Aikuinen ihminen pystyy käyttämään puheessaan laajaa sanavarastoa, ja hyödyntää eri sanojen merkityksiä vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Lapsi puolestaan tekee ihmisistä havaintoja kokonaisvaltaisesti ja kiinnittää sanojen sijaan jopa enemmän huomiota esimerkiksi äänenpainoon ja kasvonilmeisiin. (Vilén ym. 2002, 20–21.)

Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus mahdollistaa päivittäisen kanssakäymisen päiväkodissa. Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tehtävänä on toimia lasten kanssa ja olla heidän tukena ja turvana päivän aikana erilaisissa tilanteissa ja askareissa. Kasvattajien tulee huomioida toimintakulttuurin osana lapsen asema, jotta lasten aloitteellisuus ja osallisuus toteutuisi (Karlsson 2000, 13). Tätä lapsen osallistumisen oikeutta voidaan perustella YK:n yleissopimuksella lapsen oikeuksista (1989). Tämän päivän lapsikäsitteykset määrittävät aikuisten suhtautumista lapsiin ja sitä millaiseen vuorovaikutukseen lasten kanssa pyritään. (Kalliala 2008, 11–12). Aikuiselta vaaditaan kykyä tarkastella asioita lapsen näkökulmasta ja pyrkimystä ymmärtää perusteluja lapsen toiminnalle eri tilanteissa (Lindahl 2002, Kallialan 2008, 19 mukaan).

Toiminta lasten ja aikuisten välillä muotoutuu yhteisessä vuorovaikutussuhteessa päiväkodin arjessa. Erityisen tärkeää aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa on kat-

sekontakti. Jotta katsekontakti oikeasti toteutuu, on aikuisen laskeuduttava lapsen tasolle, jolloin lapsen ja aikuisen silmät ovat samalla tasolla. Aikuisen kyykistyessä lapsen tasolle kerrottavan asian tärkeys välittyy lapselle konkreettisemmin. Aikuisen on tärkeä muistaa toimia näin myös silloin kun lapsella on jotain tärkeää kerrottavaa. Tällöin lapselle muodostuu kokemus siitä, että häntä arvostetaan ja kuunnellaan. (Koivunen 2013, 47.) Kasvattajan kuuluu työssään kiinnittää huomiota siihen, miten lapsille puhutaan. Aikuisen on mietittävä sanavalintojaan, jolloin sanat joita hän käyttää ovat ymmärrettäviä lapselle. Päiväkodissa käytetään paljon kieltoja ja kehotuksia, joiden merkitystä lapsi ei välttämättä ymmärrä samoin kuin aikuiset (Koivunen 2013, 48). Vuorovaikutuksen toteutumisen edellytyksenä on, että vuorovaikutussuhteessa ymmärretään toinen toista.

Lapsilähtöisyys on varhaiskasvatuksen keskeinen lähtökohta ja se pitää sisällään avoimen ja rehellisen vuorovaikutuksen kasvatuksessa (Kalliala 2008, 19–20). Kasvattajat huomioivat parhaansa mukaan lapsen tarpeita, ja vastaavat niihin parhaaksi näkemällään tavalla. Tällä tavoin on mahdollista synnyttää luottamussuhde lapsen ja aikuisen välillä. On luonnollista, että välillä koetaan pettymyksiä ja epäonnistutaan, mutta niistä selviydytään yhdessä aikuisten kanssa. Tällaiset tilanteet ovat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta tarpeellisia. Lapsen minäkuvan rakentumiseen ja ajatuksiin omasta itsestä suhteessa muihin vaikuttaa kognitiivisen vuorovaikutusmallin mukaisesti jokainen aikuisen ja lapsen välinen kohtaaminen. Aikuisilta saadaan palautetta ilmeillä, eleillä, osoitetulla hellyydellä ja huolenpidolla, sekä annetulla vapaudella kokeilla taitojaan ja tutkia ympäristöään. (Vilén ym. 2002, 120.)

Vuorovaikutusta tapahtuu yleensä luonnollisesti ihmisten välillä, jolloin läsnäolijat muodostavat vuorovaikutustilanteelle yhteisön. Päiväkodeissa yhteisö koostuu lapsiryhmästä ja ammattilaisista, eli kasvatushenkilökunnasta. (Karlsson 2000, 57.) Näin ollen tähän toimintaympäristöön vaikuttaa siellä vallitseva ilmapiiri lasten ja aikuisten välillä. Lasta kunnioittava, arvostava ja kuunteleva ilmapiiri välittyy myös ulospäin. (Kalliala 2008, 11.) Lapsen näkökulmasta kokemukset omasta merkityksellisyydestä ja arvostetuksi tulemisesta ovat ensisijaisen tärkeitä. Myös kuulluksi tuleminen tunne ja asioista kertominen toteutuvat onnistuneessa vuorovaikutustilanteessa. Monika Riihelän (1996, 1998, 26–28) mukaan keskustelu lapsen ja aikuisen välillä voi parhaimmillaan olla dialogista. Siinä molemmilla osa-puolilla on aloitteentekomahdollisuus ja tilaisuus vastata toisen aloitteeseen, sekä ajatusten esiintuomiseen (Karlsson 1999, 57).

4.2 Vuorovaikutus osana sadutusta

Lapsi on synnynnäisesti valmis vuorovaikutukseen ja tarvitsee vuorovaikutusta oppiakseen uutta. Oppimiselle olennaista on sen vastavuoroisuus. Lapsi oppii muun muassa näkemällä, kuulemalla ja kokemalla erilaisia asioita vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa. Tällöin oppiminen tapahtuu vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa. Mahdollisuus kertoa ja viestittää muille itselleen tärkeitä asioita on niin lapselle kuin aikuisellekin tärkeää. Lapselle tulee antaa mahdollisuus vaikuttaa häntä koskeviin asioihin ja esittää ehdotuksia. Oleellista on, että lapselle annetaan tilaisuuksia ja mahdollisuuksia kertoa hänen omista ajatuksistaan, keskustella ja pohtia yhdessä aikuisen kanssa. (Karlsson 2014, 160, 168–169.) Lapset kertovat päivittäin erilaisia tarinoita, muistoja, vitsejä, juttuja ja unelmia (Karlsson 2009, 119). Näissä tilaisuuksissa lapsen tulisi kokea tulleen kuulluksi ja ymmärretyksi. Päiväkodin arjessa näitä tilaisuuksia on liian vähän.

Vuorovaikutus lasten ja aikuisten välillä on helposti aikuisten aloitteille perustuvaa. Päiväkodissa kasvattajat vaikuttavat pääosin siihen paljonko tilaa vastavuoroiseen vuorovaikutukseen annetaan. Sadutusmenetelmällä voidaan luontevasti lisätä tällaisia vuorovaikutustilanteita lapsen kanssa. Sadutushetkillä kasvattajat pyrkivät kohtaamaan lapsen arvostavasti ja tasavertaisesti. Lapset oppivat satujen kertomisen lisäksi keskustelemaan aikuisen kanssa arvostelematta toisen ajatuksia ja sitä ovatko ne oikeita vai vääriä (Karlsson 2014, 170). Sadutuksella pystytään vaikuttamaan valtasuhteeseen aikuisen ja lapsen välillä. Lapset nähdään aktiivisina toimijoina, jotka myös hakevat omaa tilaansa ja käyttävät valtaa vuorovaikutustilanteissa (Turja 2012, 43). Sadutushetkillä lapselle välittyy tunne siitä, että hänet otetaan vakavasti ja hänellä on valta määrittää tilanteen eteneminen.

Sadutuksessa päästään läheiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Menetelmässä ei ole tarkoituksena suorittaa vaan olla läsnä juuri sillä hetkellä. Lopputuloksella, eli sillä millainen satu muodoltaan on ja mitä se sisältää, ei ole niinkään merkitystä. Oleellista on itse hetki ja tilanteessa kohtaaminen. Ensimmäisten sadutuskertojen jälkeen monen saduttavan kasvattajan mieleen on jäänyt tunnelma intensiivisestä läheisyydestä. Näissä hetkissä myös lapset kokevat, että heitä ja heidän satuaan arvostetaan ja kunnioitetaan. (Karlsson 2014, 48–49.) Päiväkodeissa ryhmäkoot ovat isoja ja usein kohtaamiset lapsen kanssa ovat lyhyitä. Lapsia on ryhmässä paljon ja vuorovaikutusmahdollisuuksia

aikuisen kanssa ei välttämättä riitä kaikille. Aikuisen vuorovaikutus kuuluu lähinnä käskyjen ja kieltojen antamiseen eikä kahdenkeskiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa jää aikaa. On kuitenkin tärkeää, että lapsella on mahdollisuus saada aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta. (Mikkola & Nivalainen 2011, 32–33.) Sadutuksessa mahdollistuvat aito ja lasta kannatteleva vuorovaikutus.

Kahdenkeskeinen sadutushetki on kasvattajalle tilaisuus keskittyä huomioimaan lapsi yksilöllisesti. Kasvattaja on tämän ajan vain ja ainoastaan satua kertovaa lasta varten. Pysähtyminen hetkelle kahden kesken opettaa sekä aikuista että lasta kuuntelijan ja kertojan rooleissa (Karlsson 2006, 49). Näihin rooleihin liittyy tietynlaisia sadutukseen kuuluvia toimintamalleja. Kertojalla on vapaus valita mistä haluaa kertoa, jonka kuuntelija vastaanottaa ja kirjaa ylös sitä kyseenalaistamatta. Samalla lapsi oppii seuraamaan tekstin syntymistä ja odottamaan puheenvuorojensa välissä aikuisen kirjaamista. Kun aikuinen keskittyy pelkästään lapsen kuunteluun hänelle voi paljastua asioita, jotka ovat aiemmin pysytelleet piilossa. Esimerkiksi hiljaisiin lapsiin voi liittyä ennakkooajatuksia, jotka sadutuksen myötä murtuvat. (Karlsson 2006, 49.) Hiljaiset lapset saavat helposti vähemmän huomiota, kuin äänekkäät ja vilkkaat lapset. Sadutushetkillä hiljaisetkin lapset saavat aikuisen täyden huomion.

Kasvattajan huomiolla ja palautteella pyritään antamaan lapselle positiivista vahvistusta. Päiväkodissa puhe on helposti negatiivissävytteistä ja lasten toimintaa rajaavaa. Negatiivinen palaute jää helpommin lapsen mieleen, jolloin olisi erityisen tärkeää muistaa myös positiivisen palautteen antaminen. Aikuisen tulee herkistyä lapsen tunnetiloille ja tunnistamaan millaisissa tilanteissa lapsi tarvitsee kannustusta ja rohkaisua (Mikkola & Nivalainen 2011, 21). Sadutuksella pyritään luomaan lapselle onnistumisen kokemuksia ja ylpeyden hetkiä. Aikuisen tehtävänä on viestittää, että satu on onnistunut juuri sellaisena kuin se on. Sanallisen palautteen lisäksi aikuinen viestittää hetken mukavuudesta ilmein ja elein sekä innostaa lasta jatkossakin kertomaan satuja ja osallistumaan hetkiin. Ilmeiden ja eleiden havaitseminen ja tulkitseminen ovat lapselle synnynnäisiä taitoja (Lahikainen, Punamäki & Tamminen 2008, 94). Lapsi voi tulkita herkemmin aikuisen tuottamia ilmeitä ja eleitä kuin sanoja, joita hän ei välttämättä täysin ymmärrä.

5 SADUTUSHETKET VUOROVAIKUTUSTILANTEINA

Sadutusmenetelmän teorian pohjalta valikoimme havainnoitavaksi sadutuksen kannalta oleelliset vuorovaikutuksen osa-alueet. Pohdimme menetelmän arvopohjan mukaisesti vuorovaikutustilanteen kulkuun liittyviä tekijöitä. Sadutuksessa keskeistä on se, miten sadutushetki aloitetaan ja miten aloitustilanteessa toimitaan. Lapsen ääni ja aloitteet tulevat kuuluviin aikuisen pysähtyessä tilanteeseen ja antamalla lapselle kaiken huomionsa. Sadutustilanteessa tarkoituksena on, että aikuinen ja lapsi kuuntelevat toisiaan sekä vastaavat toistensa aloitteisiin. Sadut hyväksytään sellaisina kuin ne on kerrottu ja aikuisen tulee kunnioittaa lapsen kieltä ja tapaa kertoa. Sadutustilanteessa viestitetään arvostusta lasta kohtaan ja pyritään antamaan lapselle onnistumisen kokemuksia. Hyväksyntää viestitetään lapselle niin sanoin kuin kaikin ilmein ja elein. Näiden perusteella vuorovaikutuksen osa-alueiksi valikoituivat sadutushetken aloitustilanne, lapsen ja aikuisen aloitteet, kuuntelu aikuisen ja lapsen välillä, kunnioituksen osoittaminen ja sanaton viestintä.

5.1 Sadutushetken aloitustilanne

Sadutushetkien aikana havainnoitiin aloitustilannetta vuorovaikutuksen näkökulmasta. Havainnoinnin aikana keskityttiin seuraamaan miten tilanteeseen asetuttiin, miten aikuinen toimi ja miten lapsi reagoi aikuisen toimintaan. Havaintojen pohjalta voidaan todeta, että sadutusprosessin aloitusvaiheessa aikuisen toiminnalla oli paljon suurempi vaikutus sadutustilanteen kulkuun, kuin tutkimusjakson lopussa toteutuneilla sadutushetkillä. Ensimmäisellä sadutushetkellä aikuinen selitti lapselle mistä sadutustilanteessa on kyse. Aikuinen oli valinnut etukäteen erillisen tilan sadutushetkeä varten ja hänellä oli mukanaan kynä ja paperia. Tilanne alkoi sadutusohjeen mukaisella tavalla, jossa aikuinen kehotti lasta kertomaan hänelle sadun, tarinan tai jutun. Havaintojemme perusteella lapset reagoivat heille uuteen menetelmään lapsikohtaisesti monin eri tavoin. Toiset lapset lähtivät heti kertomaan satuja ja oivalsivat idean tarinan kerronnasta. Toisilla lapsilla tämä vaihe kesti vähän kauemmin.

Havainnointikertojen aikana ilmeni, että jo sadutustilanteeseen siirtyminen vaikuttaa sadutushetken aloittamiseen. Rauhallisella siirtymisellä ja aloilleen asettumisella mahdol-

listetaan lapsen valmistautuminen satuhetkeä varten. Havaintojen perusteella aikuisen pysähtyminen ja rauhoittuminen, sekä aikuisen lapselle antama huomio, edisti aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta sadutushetkellä. Aikuisen innostava käyttäytyminen ja läsnäolo tilanteessa tukivat lapsen mielenkiinnon heräämistä saduttamista kohtaan. Havaintojemme mukaan eri sadutuskerroilla lapsen keskittymiseen vaikutti hetkeä varten valittu tila ja minkälaisia muita ärsykejä, kuten leluja, tilasta löytyi. Sadutushetken alussa ilmeni erityisen suuri merkitys vuorovaikutustilanteen kulun kannalta lapsen saadessa itse päättää missä tilassa sadutus toteutettiin. Tällöin lapsi oli innokkaampi ja motivoituneempi kertomaan satuja. Havaintojen perusteella tilassa olevat esineet ja kuvat seinillä antoivat selvästi ideoita lapsen saduille, mutta toisaalta nämä asiat saattoivat häiritä lapsen keskittymistä ja aiheuttaa levottomuutta sadustilanteessa.

Havainnoistamme ilmeni, että sadustilanteiden tullessa tutuiksi lapsille, heidän oli mielekkäämpi siirtyä tilanteeseen kuin sadutusprosessin alussa. Aikuisen pyytäessä lapsi pystyi keskeyttämään toiset leikit ja siirtymään sadutushetkelle aikuisen kanssa. Sadutusprosessin aikana lastentarhanopettajat oppivat erilaisia keinoja viritellä lasta sadutukseen. Havaintojemme mukaan lastentarhanopettajat rohkaisivat ja kannustivat lapsia aloitustilanteessa, mikäli lapset ilmaisivat tuntemuksiaan, siitä etteivät osanneet kertoa satuja. Esimerkiksi lapsen kanssa juttelu ja kysely rohkaisivat lasta kertomaan ja pääsemään irti uuden tilanteen luomasta alkujännityksestä. Havaintojen perusteella voidaan todeta sadutushetkien muuttuneen lapsijohtoisemmiksi prosessin loppua kohden. Tutkimusjakson loppupuolella sadustilanteiden alussa ei tarvittu välttämättä ollenkaan aikuisen kannustavaa puhetta ja ohjeita, vaan lapsi saattoi kertoa aikuiselle, että hänellä on satu valmiina jo ennen tilanteen alkua.

5.2 Lapsen ja aikuisen aloitteet sadutushetkillä

Havainnoimme sadutushetkillä lapsen kerronnan aloitusta eri näkökulmista. Sadutuksen aikana kiinnitimme huomiota siihen, tekeekö lapsi itse aloitteita vuorovaikutustilanteessa. Havainnoimme myös sitä, kuinka suuri aikuisen rooli on ja paljonko hän tekee aloitteita tilanteen aikana. Havainnointikertojen aikana ilmeni, että aikuisen tarvitsee tunnistaa ne tilanteet, joissa lapsi tarvitsee apua ja tukea kerronnan aloitukseen. Tilanteissa, kun lapsi oli jumissa eikä halunnut kertoa, aikuinen tarjosi lapselle aikaa miettiä ja antoi ehdotuksia tarinan aiheelle. Joillakin havainnointikerroilla tarinan kertomisen aloittami-

nen ei toteutunut ja tilanne oli lapselle epämieluisa, jolloin aikuinen antoi lapselle mahdollisuuden miettiä satuaan rauhassa ja yrittää uudestaan seuraavalla kerralla.

Sadutusprosessin aikana esille nousi lastentarhanopettajan odotukset lapsen satuja tai tarinoita kohtaan. Havainnoissamme tämä nousee esille yhden lapsen kohdalla, kun lastentarhanopettajalla oli tietynlaiset odotukset siitä, miten kertomuksen tulisi alkaa. Tällöin aikuinen antoi lapselle aloittamiseen liittyviä ehdotuksia ja ikään kuin vahingossa johti tilannetta etenemään haluamaansa suuntaan. Aikuinen odotti sadun alkavan ”olipa kerran”, mutta lapselle tämä ei ollut mieleinen tapa aloittaa satu. Saduskertojen aikana lapsi kertoi aikuiselle, ettei halua sadun alkavan ”olipa kerran”. Aikuinen hyväksyi lapsen aloitteen ja viestitti lapselle hänen saavan kertoa ihan mistä vaan. Tämän yhden lapsen kohdalla sadustilanteessa oli luontevaa sadutuksen etenevän keskustelunomaisesti. Lapsi esimerkiksi aloitti erään sadutushetken tekemällä aloitteen kertomuksensa aiheesta: ”Haluan kertoa traktorin vesisäiliöstä, koska siitä ei olla hetkeen juteltu. Eihän?”

Havaintojen pohjalta voidaan todeta sadutusprosessin edetessä aikuisen tekemien aloitteiden vähentyneen määrällisesti sadustilanteessa. Jokaisen lapsen kohdalla prosessi oli erilainen. Osa lapsista ei tarvinnut enää tutkimusjakson loppupuolella aikuisen kehoitusta aloittaa satu, koska tilanne ja sen eteneminen oli heille jo tuttu. Havaintojen perusteella lapset oppivat tuntemaan tilanteen kulun ja osasivat ennakoida mitä aikuinen heiltä odotti. Havaintojen mukaan aikuinen esitti helposti apukysymyksiä, kuten ”mitäs sitten tapahtu?” lapsen miettiessä satunsa jatkoa, mutta toisaalta myös lapsi pyysi itselleen välillä aikaa miettiä mitä seuraavaksi tapahtui. Tällöin aikuinen hyväksyi lapsen toiveen ja antoi hänelle tilaa ja aikaa. Lastentarhanopettajat vähensivät sadutushetkien aikana omaa puhettaan ja odottivat rauhassa, kyselemättä lapselta turhaan.

Havaintojen perusteella sadutushetket mahdollistivat vuorovaikutustilanteen jatkumisen sadun kertomisen jälkeen. Tutkimusjakson aikana sadutushetket herättelivät aikuista ja lasta keskustelemaan lapsen sadusta, sen sisällöstä ja ajatuksista joita lapselle heräsi kertomisen jälkeen. Havaintojemme mukaan nämä keskustelut lapsen ja aikuisen välillä olivat vastavuoroisia. Erään sadutushetken jälkeen lapsi teki aloitteen keskustelulle toteamalla ensimmäisen sadun olleen hänen mielestään pidempi ja parempi. Aikuinen vastasi lapselle kaikkien satujen olevan eripituisia ja erilaisia. Havaintojen perusteella keskustelu jatkui vuorovaikutteisesti, jolloin molemmilla oli tasavertaisesti puheenvuo-

roja. Lapsen toteamusta seurasi aina aikuisen vastaus tai lisäkysymys, johon lapsi taas vuorollaan vastasi.

5.3 Kuunteleminen aikuisen ja lapsen välillä

Havainnoimme sadutushetkillä aikuisen ja lapsen välistä kuuntelua molempien näkökulmista. Havainnoimme aikuisen ja lapsen välisen kuuntelun vuorovaikutteisuutta sadutushetkien aikana eli sitä, pystyivätkö sekä aikuinen että lapsi toistensa kuunteluun ja vastaamaan toistensa välittämiin pyyntöihin. Sadutushetkillä havaitsimme monenlaisia vuorovaikutustilanteita. Havaintojemme perusteella toisilla hetkillä vuorovaikutus oli hyvin luontevaa ja molemmat lapsi sekä aikuinen jaksoivat kuunnella toisiaan. Tutkimusjaksolle mahtui myös sadutushetkiä, jolloin vuorovaikutus ja toisen kuuntelu osoitautui haastavaksi esimerkiksi, kun lapsi ei pystynyt rauhoittumaan ja keskittymään hetkeen.

Havaintojen mukaan aikuinen oli kiinnostunut lapsen ajatuksista ja hän halusi kuulla mitä lapsella on kerrottavana. Aikuinen viestitti aktiivista kuunteluaan esimerkiksi reagoimalla lapsen satuun kerronnan aikana. Aikuinen välitti lapselle kuunnelleensa tarkasti, jonka hän osoitti kommentoimalla, käyttäen kiinnostusta ilmentäviä sanoja tarinan edetessä. Havainnointikerroilla ilmeni kuitenkin, että välillä aikuisen oli haastavaa kuunnella ja pysyä mukana lapsen kertoessa tarinaa. Näissä tilanteissa aikuisen tarvitsi pyytää lasta odottamaan ja tarkentamaan oliko kuullut tarinan oikein. Sadutuskertojen aikana aikuisen odottamispyyntöjä tarvittiin aluksi enemmän, mutta sadutustilanteiden toistuessa säännöllisesti lapset pikkuhiljaa oppivat odottamaan aikuisen kirjaamista.

Sadutusprosessissa kävi ilmi erityisesti se, kuinka lapset oppivat kuuntelemaan aikuista ja vastaanottamaan hänen viestittämiään pyyntöjä. Sadutushetkien alkaessa lapset eivät osanneet odottaa aikuisen kirjaamista ennen kuin aikuinen pyysi heitä ensimmäisen kerran odottamaan ja selitti heille kirjaamisen olevan hidasta. Osa sadutettavista lapsista oivalsi nopeasti lopettaa kerronnan pyydettyä, mutta havainnointikertojen aikana ilmeni myös kuinka joidenkin lasten oli haastavaa pysäyttää kertominen odotuspyynnöistä huolimatta. Havaintojemme perusteella, kun lapsi todella innostui tarinan kerronnasta, hän alkoi puhua paljon nopeammin eikä muistanut huomioida ehtiikö aikuinen kirjoittamaan hänen kertomaansa. Aikuisen piti tarkistaa kuulemaansa lukemalla kes-

keneräinen satu ääneen. Aikuisen lukiessa lapsi kuunteli tarkkaan oliko hänen kertomansa kirjoitettu oikein. Havainnoistamme ilmeni, että lapset olivat vuorovaikutustilanteessa aidosti läsnä. Tutkimusjakson aikana lapset oppivat kuuntelemaan sanatarkasti kertomuksensa sisältöä ja odottamaan pyydettyä.

5.4 Kunnioituksen osoittaminen sadutuksen aikana

Sadutushetkillä havainnoitiin aikuisen ja lapsen toisille osoittamaa kunnioitusta. Kiinnitimme huomiota siihen antoiko aikuinen lapselle aikaa miettiä satuaan ja pitää taukoja kerronnan aikana sekä antoiko lapsi aikuiselle aikaa kirjoittaa rauhassa. Havainnoimme sitä, saako lapsi puhua omalla kielellään ilman, että aikuinen korjaa lapsen sanoja oikeakielisiksi. Havaintojen perusteella kunnioitus näkyi monella tavalla, koko tutkimusjakson ajan, aikuisen ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Aikuisen kunnioitus lasta kohtaan osoittautui merkitykselliseksi lapsen kokemuksen kannalta. Tilanteessa lapsi saa aikuisen huomion täysin itselleen. Sadutushetkillä aikuinen kunnioitti lapsen valintoja ja lapsen tapaa olla tilanteessa mukana.

Havaintojen mukaan lastentarhanopettajat kunnioittivat lasten omaa kieltä ja tapoja kertoa satuja. Lapset saivat valita satunsa aiheen omista mielenkiinnonkohteistaan ja oman tyyliinsä kertoa. Toiset lapset kertoivat jokaisella saduskerralla mielikuvitustarinoita, kun taas toiset lapset kertoivat juttuja ja tarinoita omasta elämästään. Lastentarhanopettajat hyväksyivät lasten kerronnan moninaisuuden ja viestittivät lapsille olevansa kiinnostuneita kuulemaan kaikkea mitä lapsella on sanottavana. Havaintojemme perusteella lapset saivat käyttää omaa kieltään ja murretaan saduissaan. Aikuiset kirjasiivat lasten sadut heidän käyttämillään sanamuodoilla ja esimerkiksi huomioivat puuttuvat äänteet kirjoituksessa.

Sadutushetkillä aikuinen pyrki hyvään vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Aikuinen ei aina ehtinyt saada kaikkea lapsen kertomaa kirjattua ylös, jolloin aikuisen täytyi tarkistaa lapselta kuulemaansa. Havainnointikerroilla ilmeni joidenkin lasten olleen erityisen tarkkoja tarinan kulusta ja he ilmaisivat, että tarina ei mennyt niin kuin aikuinen oli sen kirjannut. Lapsen kertoma pyrittiin kirjaamaan oikein. Aikuinen teki parhaansa tämän mahdollistumiseksi vastaanottamalla lapsen korjausehdotukset ja lisäämällä ne lapsen haluamiin kohtiin tarinassa. Lastentarhanopettajat halusivat, että satu luetaan kokonai-

suudessaan ääneen vielä lisäysten jälkeen. Havaintojemme mukaan tällä tavoin lastentarhanopettajat halusivat varmistua siitä, että lapsi on tyytyväinen satuunsa. Havainnoitujen sadutuskertojen aikana lapselle onnistuttiin luomaan onnistumisen kokemuksia kehumalla lapsen satua ja iloitsamalla siitä yhdessä.

Havainnoistamme ilmeni, että myös lapsi huomioi aikuisen ja osoitti hänelle kunnioitustaan. Sadutusprosessin alussa lapsille oli haasteellista seurata aikuisen kirjoitusta ja huomata ehtiikö aikuinen kirjoittamaan lapsen kerronnan mukana. Havaintojen perusteella osa lapsista katseli aikuisen kirjoitusta ja kiinnostui nopeasti puheen muuntumisesta kirjoitettuun muotoon. Tutkimusjakson lopussa osa lapsista oppi kertomaan satuun juuri sellaisella vauhdilla, jota aikuinen ehti kuunnella ja kirjoittaa ylös. Sadutuskertojen edessä lapset herkistyivät entistä enemmän vuorovaikutukseen, jolloin heidän huomionsa siirtyi ympärillä olevista asioista aikuisen toiminnan seuraamiseen ja viestimiseen aikuisen kanssa.

5.5 Sanaton viestintä sadutushetkillä

Sanattomalla viestinnällä on suuri merkitys sadutuksen aikana. Sadutushetkillä havainnoimme aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen sisältyvää sanatonta viestintää. Havainnointikertojen aikana huomasimme aikuisen ja lapsen välillä tapahtuvan paljon erilaista sanatonta viestintää. Aikuinen yritti säilyttää katsekontaktin lapseen aina kirjoituksen tauottua ja niissä hetkissä, kun lapsen huomio harhaantui muihin asioihin. Havaintojemme perusteella tällä tavoin aikuinen viestitti kiinnostustaan lapsesta ja hänen ajatuksistaan. Katsekontaktin lisäksi aikuinen viestitti olevansa kiinnostunut nyökyttelöllä hyväksyvästi ja reagoimalla lapsen kertomaan hyväntahtoisesti hymähdellen. Sekä aikuiset että lapset viestittivät olevansa tyytyväisiä kerrotuihin satuihin ilmeiden ja eleiden kautta. Havainnoimme esimerkiksi lastentarhanopettajan hurraavan lapsen onnistumiselle, jolloin lapsikin iloitsi ja hihkui tyytyväisyyttään.

Sadutustilanteissa vuorovaikutuksen toteutuminen riippui siitä, millaisia reaktioita hetki niin lapsissa kuin aikuisissakin aiheutti. Havaintojen mukaan lastentarhanopettajat pyrkivät luomaan jokaisesta sadutushetkestä mukavan ja rennon tilanteen, jossa molemmilla on hyvä olla. Lastentarhanopettajat viestittivät iloaan kuunnella lasta ilmein ja elein, mutta myös lapset viestittivät hyväntuulisuuksiaan ja iloaan sadutushetken luomassa vuorovaikutustilanteessa. Sadutushetkillä vaihdettiin paljon hymyjä ja lempeitä katseita

puolin ja toisin. Tutkimusjaksolla havaitsimme lastentarhanopettajien lasta vahvistavalla palautteella olevan suuri rooli sadutushetkillä, etenkin tilanteen ollessa ennakkoon suunniteltu ja aikataulutettu. Havaintojemme perusteella aikuinen pystyi innostavalla olemuksella ja kannustavalla puheella mahdollistamaan sadutushetkien toteutumisen ja vuorovaikutuksen positiivisen kehittymisen lapsen kanssa. Tämä korostui niissä tilanteissa, joissa lapsi ei ollut heti halukas osallistumaan sadutushetkille.

Havaintojen perusteella sadutustilanteeseen rauhoittuminen ei ollut lapsille aina helppoa. Aikuinen pyrki omalla rauhallisuudellaan auttamaan lasta rauhoittumaan hetkeen. Lapset kuitenkin viestittivät levottomuudestaan sanattomasti eivätkä pystyneet rauhoittumaan tilanteeseen. Levottomuus näkyi lapsissa tuolilla pyörimisenä ja huoneen ympäri harhailevana katseena sekä huomion kiinnittämisenä ympärillä oleviin asioihin. Havainnoistamme ilmeni, että lastentarhanopettajat yrittivät palauttaa lasten ajatukset takaisin sadutushetkeen ottamalla heihin katsekontaktin ja ylläpitämällä vuorovaikutusta lapsen kanssa. Lisäksi aikuisen asettuminen lapsen tasolle näyttäytyi merkityksellisenä sadutustilanteissa. Lastentarhanopettajan nopea toiminta esimerkiksi tilanteessa, jossa lapsi koki sadutushetken epämieluisana ja pyrki tilanteesta pakoon sängyn alle, mahdollisti vuorovaikutustilanteen jatkumisen hänen asettuessa itsekin lattialle makaamaan. Tällä tavoin aikuisen sanaton viestintä loi lapsen luottamusta ja viestitti aikuisen arvostusta lasta kohtaan. Sadutusprosessin lopussa oli havaintojemme mukaan nähtävissä selkeä muutos tämän lapsen kohdalla. Lapsen sanattomasta viestinnästä ilmeni, että hän oli mielellään tilanteessa mukana ja sai sadun kertomisesta onnistumisen kokemuksia.

6 LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSET SADUTUKSESTA VUOROVAIKUTUSTILANTEENA JA TYÖVÄLINEENÄ

6.1 Sadutusmenetelmän toteuttaminen päiväkodin arjessa ja vuorovaikutus lapsen kanssa sadutushetkillä

Haastattelun aikana lastentarhanopettajilta kysyttiin heidän kokemuksiaan sadutushetkien toteuttamisesta ja vuorovaikutuksesta lapsen kanssa. Haastattelussa selvitettiin myös millaisena työmenetelmänä lastentarhanopettajat kokevat sadutusmenetelmän. Lastentarhanopettajat eivät olleet aikaisemmin käyttäneet menetelmää aktiivisesti työssään. Menetelmä oli heille tuttu ja he tiesivät miten sadutushetkiä periaatteessa toteutetaan. Annoimme lastentarhanopettajille tutkimuksen toteutusvaiheen alussa lyhyen sadutusohjeen, jossa käsiteltiin myös menetelmän periaatteita ja arvopohjaa. Haastattelun alussa kävi ilmi, että sadutusmenetelmän käyttöön ottaminen jännitti lastentarhanopettajia.

”Ainakin aluks jännitti sitä, kun ei ollu yhtään tutustunu niinku periaatteessa siihen menetelmään, et tai siis aikasemmin joskus vuosii sitten ehkä saduttanu.”

Haastattelussa ilmeni lastentarhanopettajien kokevan sadutusmenetelmän toteuttamisen kannattavana ja mukavana. Esille nousi myös sadutuksen hyödyllisyys ja sen käytön helppous työmenetelmänä. Lastentarhanopettajat kertoivat menetelmän käytön olleen positiivinen kokemus ja löytäneensä sen hyödyllisyyden. Haastattelussa toinen lastentarhanopettajista kuvasi menetelmää todella voimauttavaksi työvälineeksi. Haastelussa nousi esille myös menetelmän käytön rajattomuus. Lastentarhanopettajat nostivat haastattelun aikana esille useita esimerkkejä tilanteista, joissa sadutusmenetelmää voisi heidän mielestään hyödyntää ryhmän lasten kanssa. Lastentarhanopettajat kokivat sadutushetkien olleen mukavia ja niiden toteutuneen yhdessä hyvässä tunnelmassa. Heidän mielestään lapset lähtivät mukaan toimintaan todella hyvin.

”Helposti käytettävä menetelmä, sun ei tarvi sitä kauheest ennakkoon sunnitella, kuhan sulla on kynä ja paperi.”

”Jotenkin mukava hetki se on ollu, et ollaan oltu kaikki sillai hyvässä yhteistyössä – – kaikki on ollu hyvällä fiiliksellä yhdessä tekemässä parhaansa niin ja lapset on lähteny – – niin tosi kivasti mukaan. ”

Haastattelun aikana lastentarhanopettajat toivat esiin kuinka suuri merkitys omalla toiminnalla on sadutushetkien kulkuun. Sadutushetkiin pysähtyminen ja tilanteeseen rauhoittuminen oli lastentarhanopettajien mielestä tärkeää ja lapselle merkityksellistä. Sadutustilanne oli lastentarhanopettajien kokemuksen mukaan rauhallinen silloin, kun tilanne oli ennakoitu ja muiden kasvattajien tiedossa. Lastentarhanopettajat kokivat kuitenkin muun työn aiheuttaman kiireen vaikuttavan heidän olemukseensa. Toisaalta haastattelussa ilmeni se, että sadutustilanteessa kasvattajan on mahdollista unohtaa mitä sadutushetken ulkopuolella tapahtuu. Vaikka lastentarhanopettajat kokivat sadutushetkien vievän aikaa, oli lasten tarinoiden kuuleminen sen arvoista. Haastateltavat kertoivat olleensa kiinnostuneita kuulemaan mitä kaikkea lapsi päivän aikana ajattelee, sekä seuraamaan mitä lapsen omasta arjesta nousee esille.

”Mä istun sen lapsen kanssa sinne huoneeseen, mun ei tarvi yhtään miettii mitä oven toisella puolella tapahtuu.”

Haastattelussa käsiteltiin vuorovaikutusta sadutushetkellä sekä aikuisen ja lapsen välistä kahdenkeskeisyyttä. Haastattelussa ilmeni, että erilliseen tilaan menemisellä, jossa lapsi saa aikuisen täyden huomion itselleen on iso merkitys. Haastateltavat kertovat pyrkivänsä huomioimaan jokaisen lapsen yksilöllisesti ainakin kerran päivässä, jolloin kiinnitetään huomiota siihen, mikä on lapselle tärkeää minäkin päivänä. He nostivat esille kokeneensa sadutuksen olleen kuitenkin aivan erilainen tilanne lapsen huomioimisen kannalta. Lastentarhanopettajat korostavat kahdenkeskeisyyden merkitystä sadutushetkellä. Heidän mukaan ryhmässä tällaiset aikuisen ja lapsen väliset hetket helposti keskeytyvät muiden lasten toimesta tai kun ympärillä tapahtuvaan tarvitsee puuttua. Haastattelussa nousee esille erityisesti lapsen kannalta mahdollisuus rauhoittua sadutukseen ja keskittyä hetkeen, kun sille on varattu erillinen aika ja paikka.

”Kyl mä jotenki ainakin pyrin – – huomioimaan jokaisen lapsen ainakin kerran päivässä yksilöllisesti. Mut onhan toi [sadutushetki] taas ihan erilaista.”

”Kyl se aika tärkeä on, et jotenki siihen saa sen rauhan. Ja ensinnäkin et se lapsi pystyy keskittyä ja rauhoittuu siihen.”

Haastattelun aikana keskustelimme kiireettömyydestä ja lapsen positiivisesta vahvistamisesta sadutushetkellä. Lastentarhanopettajat kertoivat pyrkineensä viestittämään eleillään lapselle satuhetken olevan kiireetön ja, että lapsi saa kertoa niin pitkään ja paljon kuin haluaa. Haastattelussa käsiteltiin aikuisen roolia vuorovaikutustilanteessa sadutushetkellä. Lastentarhanopettajat kokivat heidän puheensa vaikuttavan tilanteen kulkuun, jolloin he pyrkivät ohjaamaan lasta mahdollisimman vähän. Aikuisen rooliin kuuluu esittää mahdollisimman vähän kysymyksiä ja antaa lapselle ehdotuksia vain tarvittaessa. He kokivat, että aikuinen antaa tilanteelle tietyt rajat, mutta lapsella on valta viedä tilannetta eteenpäin.

”Kaikilla mahdollisilla eleillä viestitän, että kerrot niin kauan kun sua huvittaa, et enkä viestitä millään eleellä, että ei mua ei nyt yhtään vertaa jaksas kiinnostaa se.”

Keskustelimme lastentarhanopettajien kanssa haastattelun aikana ilmeiden ja eleiden vaikutuksesta tilanteen positiivisuuteen. Lastentarhanopettajat kertoivat pyrkivänsä kaikkiin tavoin, eleillä, ilmeillä ja äänensävyllä viestivänsä lapselle olevansa tilanteessa juuri häntä varten ja vastaanottavansa lapsen kertoman sadun sellaisena kuin lapsi sen kertoo. Heidän mukaansa pienikin ele voi vaikuttaa lapsen haluun kertoa tai jatkaa satuaan sillä hetkellä. Toinen lastentarhanopettajista toi haastattelussa ilmi haluavansa viestittää lapsille, kuinka iloinen on heidän onnistumisistaan. Hän kertoo tekevänsä niin tunteella työtään päiväkodissa, että se välittyy lapsille ja uskoo lastenkin tietävän sen.

”Mulla oli paperi loppu, lopussa ihan sit mä jotenkin, mä kysyin et no mitäs sit tapahtu ja sit mä varmaan jotenkin huokasin, sit se oli sillee no se oli tässä. – – Se vaan et tekee itte huomaamatta jonku tommosen eleen, niin sit se lapsi onki et aah no lopetetaan tähän.”

”Mulla tulee ihan niinku sellanen aalto, semmonen niinku, et vähän niinku itkettää, mut sit ei niinku kuitenkaa. Et se on niinku, on niin hyvä mieli sen lapsen puolesta. Niin kyl mä väittäisin et ite tekee ainaki niin tunteel tätä

työtä et kyl se siin näkyy. Ja uskosin sit taas niinku, et lapsetkin sen tietää.”

Haastattelussa lastentarhanopettajilta kysyttiin heidän kokemuksista tarttua lasten aloitteisiin päiväkodin arjessa. Lasten kuunteleminen ja heidän aloitteisiin tarttuminen vaihtelevat riippuen päivästä ja lapsiryhmän koosta. Haastateltavat kertoivat lapsen äänen hukkuvan helposti arjessa suuren lapsiryhmän keskellä. Lastentarhanopettajat ovat lasten saatavilla vaikka eivät pystyisi lähtemään leikkeihin mukaan. He mainitsivat lasten monesti tulevan kertomaan heille tilanteista ja tapahtumista päivän aikana. Lastentarhanopettajien mielestä sadutus lisää kasvattajien mahdollisuuksia tarttua lasten aloitteisiin, koska silloin aikuinen varaa lapselle kahdenkeskeistä aikaa. Haastattelussa ilmeni esimerkkinä se, että lapselle tulisi antaa rauhassa aikaa miettiä mitä hän haluaa sanoa, koska lapsi voi ensin käydä läpi kertomansa alusta loppuun.

”Et hän ihan oikeesti varmaan kävi sen ensin läpi, koska siis tää oli ihan se teksti minkä hän sano – – se tarina meni mun suussa ihan loppuun, nyt se selaa sen. Et hän niinku ihan, et ensin hän miettii ja sit hän keksi, mut sit hän mietti sen loppuun asti ja sit hänen piti kelata se takasin.”

Lastentarhanopettajat kuvasivat lapsen kunnioittamisen olevan todella tärkeää. Sadutus-tilanteessa tulee kunnioittaa sitä mitä lapsi tuottaa, eli asennoidutaan hyväksymään lapsen tarina sellaisenaan. Toisen lastentarhanopettajan mielestä sadutuksessa herää uteliaisuus kuulla mitä lapsen mielessä liikkuu, joka hänen mielestään tukee sitä, että satuja on mukava kuulla ja kirjata ylös. Keskustelimme haastattelun aikana kuinka kunnioitus lapsen satuun näkyy myös lapsen tuottaman kielen arvostuksena. Haastateltavat pitivät tärkeänä kirjata lapsen kertomus juuri lapsen käyttämillä sanamuodoilla. Lisäksi lastentarhanopettajat kertovat lukeneensa lapsille heidän satunsa sadunomaisesti, ilmeikkäästi ja eläytyen kertomiseen. He ajattelevat, että lapsen kokemukseen omasta sadustaan vaikuttaa se, että hänen satunsa luetaan kuin muutkin tarinat.

”– – Kunnioitus on tosi tärkeä, et se tulee semmonen asenne, et tää on nyt, et kunnioitetaan sitä mitä sieltä tulee, sitä tarinaa tai satua.”

”Bonit. Meillä oli boneja. Tänäänki oli boneja. – – Se tuli koko ajan. Bonit. Ei se voinu olla ponit, koska ne oli boneja.”

”Itekin mä oon yrittäny lukee niinku sillee sadunomaisesti millai mä lukisin minkä tahansa sadun, että tämä on nyt tarina, satu. Niis tulee näit niinku äänenpainoja, emmä niin sitä lue kun se lapsi on sen mulle kertonu, mut sillai niinku satu luetaan.”

Haastattelun aikana lastentarhanopettajat jakoivat kokonaisvaltaisesti kokemuksiaan sadutusprosessista lapsien kanssa. Lastentarhanopettajat kokivat lapsen tarvitsevan tietynlaisen mallin siitä, mistä on kysymys, kun lähdetään saduttamaan ensimmäisiä kertoja. Keskustelussa käytiin läpi lapsikohtaisia esimerkkejä, siitä millä tavalla prosessi eri lasten kanssa alkoi. Toinen lastentarhanopettaja kertoi kokeneensa, että lapsi jolle satu oli käsitteenä epämääräinen, vaati valmistelua ennen sadutuskertaa ja keskustelua lapsen kanssa. Hän kertoi ennen erästä sadutuskertaa jutelleensa lapsen kanssa, jolloin sadutushetki oli ollut lapselle mielekkäämpi. Haastattelussa ilmeni lastentarhanopettajan kokevan tärkeäksi sen, että lapsi pystyy ennen sadutuskertaa työstämään ajatusta siitä, mitä hän voisi sillä kertaa kertoa.

Lastentarhanopettajat kuvasivat prosessin aikana huomanneensa lasten luottavan heihin. Toinen lastentarhanopettajista kertoi prosessistaan saduttamansa lapsen kanssa, jolloin ensimmäisillä sadutuskertoilla lapsi kieltäytyi tilanteesta eikä halunnut kertoa satua. Tutkimusjakson loppupuolella lapsi lähti mukaan sadutushetkille mielellään, vaikka hänellä olikin leikki kesken. Lastentarhanopettajan mielestä tämä kuvasti sitä, että lapsi oli huomannut nauttivansa sadutushetkestä. Haastattelussa ilmeni, että prosessin kulkuun vaikutti aikuisen asettuminen lapsen tasolle ja esimerkiksi heittäytyminen lattialle makaamaan lapsen kanssa sadutustilanteessa. Haastateltavat pyrkivät luomaan tilanteen, jossa lapsella on hyvä olla ja jossa hän voi kokea saavansa kertoa ihan mitä haluaa. Toinen lastentarhanopettajista taas kertoi erään lapsen kieltäneen satujensa lukemisen äänneen muulle lapsiryhmälle, mutta viimeisen sadutuskerran jälkeen lapsi antoi luvan lukea satunsa muille.

”Haluais ainakin, et he vois kokee luottavansa, et täs on nyt hyvä tilanne ja täs voi ihan rauhassa olla ja kertoo mitä haluaa.”

”Ja se oli toisaalta kiva juttu, että tänään hän ite sano, et juu tämän saa tänään lukee. Et hänellä oli sellanen fiilis, et nyt tää on sellanen, et tämän mä haluan et luetaan muillekin.”

Keskustelimme haastattelussa prosessien aikana tapahtuneesta kehityksestä jokaisen lapsen kohdalla. Haastattelussa ilmeni osan lapsista oppineen tutkimusjakson aikana seuraamaan kasvattajan kirjoitusta ja odottamaan, koska hän on valmis vastaanottamaan lisää tarinaa. Lastentarhanopettajat kokivat oppineensa toteutettujen sadutuskertojen kautta keinoja siihen, miten vuorovaikutustilannetta voi viedä eteenpäin, jos lapsi menee tilanteessa täysin lukkoon. Toinen lastentarhanopettajista kertoi oivaltaneensa millä tavoin lapsen kanssa kannattaa lähetä keskustelemaan kertomisen aloituksesta ja oppineensa tietämään miten lukon lapsessa saisi aukeamaan.

”Jos me ei oltas käyty tota prosessia läpi, niin tuskin mä olisin häneltä ikinä saanukaan sitä satuu.”

”Tämmönen niinku prosessi näiden kahden lapsen kans, kun on kestäny näin monta kertaa niin sä niinku opit jo tietämään, et millai sä saisit ehkä sen lukon aukeemaan.”

6.2 Sadutusmenetelmän toteuttamisen haasteet ja kehittäminen omassa työssä

Haastattelussa lastentarhanopettajat toivat ilmi haasteita, joita he kokivat sadutuksen toteuttamisessa. Nämä voidaan jakaa arjen pakollisten rutiinien sekä menetelmän toteuttamisen asettamista rajoista johtuviksi haasteiksi. Haastateltavat kertoivat lasten kanssa tehtävän työn ulkopuolisten asioiden aiheuttavan kiirettä ja stressiä työpäivän aikana. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi se, että joutuu miettimään tuleeko aamupäivällä vuoronsa lopettavan työntekijän tilalle iltapäiväksi toinen työntekijä. Aikaa kuluu arjen järjestelyihin, jolloin lapsen aloitteisiin tarttuminen ja kahdenkeskeisten sadutushetkien toteuttaminen saattaa olla haastavaa. Lastentarhanopettajat tuovat ilmi, että on päiviä jolloin ei yksinkertaisesti ole aikaa, mutta painottavat kuitenkin lapsen kuuntelun tärkeyttä aina kun siihen on mahdollisuus. Lastentarhanopettajat nostavat esille, että joskus voi olla haastavaa keskittyä ja rauhoittua sadutushetkeen lapsen kanssa riippuen siitä, mitä ryhmässä sadutushetken ulkopuolella tapahtuu. He joutuvat miettimään pärjäävät-

kö ryhmän muut kasvattajat tilanteen kanssa vai tarvitaanko tilanteeseen lisää apua. Haastateltavien mielestä tällaisissa tilanteissa on kuitenkin vain uskottavat toisten kykyihin ja keskittyttävä sadutukseen lapsen kanssa.

”Voi olla, et ainakin itellä näky sillon ku yhdel kerral kuulu vaan ku yks lapsi veti kauheet kilarit oven toisel puolel ni, et jos ois katsonut jälkikäteen vaik itseään videolta niin voisin kuvitella, et näkyy sellast pientä levottomuutta itessä.”

”Se on mahdotonta olla siinä ihan niinku rauhassa, kun miettii tarvitaaks siel mua, eiks siel tarvita, mikä siel on tilanne...”

Lastentarhanopettajat kertoivat, että on ollut haastavaa pysyä lapsen kertoman perässä ja saada kaikki kirjoitettua ylös. He kokivat, että lapsen kannalta on ikävää keskeyttää lapsen kertoma ja pyytää odottamaan, jolloin lapsen ajatus saattaa katketa. Tällöin lapsen käyttämät sanat ja sanamuodot saattavat myös unohtua ja ne tulee kirjattua ylös erilailla kuin lapsi kertoi. Haastattelun aikana keskustelimme keinoista, joilla kirjaaminen voisi helpottua ja mahdollisuudesta esimerkiksi äänittää lapsen kertomaa. Lastentarhanopettajat toivat ilmi myös kirjaamiseen ja dokumentoimiseen liittyviä ajankäytöllisiä haasteita. Kasvattajan muistiinpanot voivat olla epäselviä ja suttuisia. Lastentarhanopettajien mielestä olisi hyvä, jos aikaa lasten satujen puhtaaksi kirjoittamiseen löytyisi, jolloin satuja olisi mukavampi lähettää myös kotiin. Ajan löytäminen puhtaaksi kirjoitukseen on kuitenkin haastavaa kiireisen arjen keskellä. Näiden haasteiden lisäksi haastattelussa nousi esille ajan löytäminen koko ryhmän saduttamiseen. Tutkimusjakson aikana myös ryhmän muut lapset olivat olleet kiinnostuneita sadutuksesta ja halunneet itsekin päästä satuilemaan. Aikaa koko ryhmän saduttamiseen olisi kuitenkin ollut haastava löytää tutkimusjakson aikaisena ajankohtana.

”Se tuntuu niin pahalta, kun sit se idea katkeilee niillä lapsilla, kun odota vähän, kun mä en oo ehtiny kirjaa. Sit niitten menee se ihan, ne unohtaa mitä oli kertomassa.”

”Mul on ollu hankalaa se, kirjottanu välillä niin pitkiä pätkiä siitä ulko-muistista tai yrittäny pistää muistiin ja sielt tulee koko ajan sitä juttua lisää ja yrittää senkin muistaa ja kirjottaa samalla. Niin siin kohtaa on vä-

lillä haastavaa muistaa miten se oikein tarkkaan ottaen sano ja miten se juttu tarkalleen ottaen meni.”

Haastattelun aikana lastentarhanopettajat toivat haasteiden lisäksi esille ideoita ja ajatuksia miten he voisivat käyttää ja soveltaa sadutusta omassa työssään. Lastentarhanopettajat miettivät, että sadutuksen kautta voisi lähteä tutustumaan ryhmässä aloittavaan uuteen lapseen. Sadutusta voisi soveltaa myös käytettäväksi ulkoilun aikana. Lastentarhanopettajat toivat ilmi, että muistiinpanoja voisi tehdä myös ulkona etenkin keväällä ja kesällä. Näiden lisäksi keskustelimme satujen dokumentoinnista. Haastateltavien mielestä sadutus tuo esille lapsen sielunmaisemaa. Jos lapsen ajatukset olisivat dokumentoituna, voisi lapsi palata niihin vielä aikuisenkin. Dokumentoinnin myötä myös vanhemmat saisivat tietää, mitä lapsi päivän aikana ajattelee ja millaisia tarinoita hän on kertonut päiväkodissa. Lastentarhanopettajat nostivat esille ajatuksen mahdollisuudesta, jolloin lapsi innostuisi kotonakin kertomaan satuja, jos niitä kerrottaisiin säännöllisesti päiväkodissa. Lastentarhanopettajat nostivat haastattelun aikana esille sadutuksen käytön apuna lapsen haastavaan käyttäytymiseen. Haastattelussa he miettivät mahdollisuutta lähteä lähestymään haastavasti käyttäytyvää lasta luomalla rauhallisen tilanteen sadutuksen avulla ja antamalla lapsen suunnata ylimääräisen energiansa sadun kertomiseen.

” – välil on semmosii oikeesti tilanteita, jonku lasten kanssa – – että arki kaatuu päälle. Sä et tiää, mitä sä sen lapsen kanssa tekisit, mikään ei luonaa. Mitä jos istuski alas, et niinku vetäis kaikki muut ympärilt pois, vain minä ja lapsi ja kynä ja paperii ja alotettas sit siitä.”

” – kyllä meilläkin on näitä kellä on haastavaa käyttäytymistä sillee selkeesti enemmän – – Oikein vois kyllä koittaa, et ihan miksei niitäkin vois kokeilla, kun he on mun mielest molemmat, vois olla kuitenkin jopa hyviä kertojiakin kaikin puolin.”

” – jos näyttäs siltä, et nyt alkaa niinku hyrrä pyörii vaan eikä pysähdy lainkaan. Et sit oiski, et hei mennäis käymään. Näyttäs siltä, et näkis sen, et lähtiski suuntaamaan sen energian vaiks siihen sadun kertomiseen. Et niinku enne ku se on semmost, nyrkkinä jonkun naamassa, se energia.”

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen aikana havainnoitiin sadutustilanteita vuorovaikutuksen näkökulmasta. Havainnointikerroilla keskityttiin tarkastelemaan aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutustilannetta sadutuksen aikana. Tulosten perusteella lastentarhanopettajan innostava ja kannustava toiminta mahdollisti vuorovaikutuksen positiivisen kehittymisen lapsen kanssa. Sadutustilanteessa toteutui läheisyyden tunnelma, josta välittyi molempien osapuolien kiinnostus toistensa ajatuksiin. On olennaista, että aikuinen omalla toiminnallaan viestittää olevansa kiinnostunut lapsen maailmasta (Karlsson 2014, 29). Tulosten perusteella lastentarhaopettajat pyrkivät viestittämään lapselle kaikilla mahdollisilla ilmeillä ja eleillä kiinnostuksensa häneen ja hänen ajatuksiinsa.

Parhaimmillaan aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus oli vastavuoroista. Lastentarhanopettajat kokivat, että sadutustilanteessa oli mahdollisuus pysähtyä kuuntelemaan lasta. Sadutushetkillä lapsen ajatuksille oli tilaa ja aikaa. Vuorovaikutustilanteessa lapsi sai aikuisen täyden huomion, joka teki sadutushetkestä erityisen ja merkittävän sekä lapselle että aikuiselle. Lastentarhanopettajat kokivat lapsen kunnioittamisen ja arvostamisen tärkeänä osana vuorovaikutustilannetta. Tutkimustuloksista nousi esille lastentarhanopettajien näkemys siitä, että sadutustilanteessa lapselle muodostuu tunne hetken turvallisuudesta ja että tilanteessa on hyvä olla vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Tutkimusjakson aikana tehdyt havainnot tukivat tätä näkemystä. Tutkimuksen tulosten perusteella sadutushetket näyttäytyivät lapsilähtöisinä ja tasavertaisina vuorovaikutustilanteina.

Lastentarhanopettajat valikoivat tutkimusryhmään lapsia, jotka heidän mielestään erityisesti hyötyisivät sadutuksesta. Näiden lasten kohdalla esiintyi arkuutta, luottamattomuutta omiin kykyihin ja haasteita kielen kehityksessä. Jokaisen lapsen kohdalla sadutustilanteet olivat erilaisia ja vuorovaikutus näyttäytyi hetkillä hyvinkin eri tavoin. Tutkimuksen tulosten perusteella lähes jokaisella sadutushetkellä lapsista välittyi heidän tyytyväisyytensä omaan satuunsa ja onnistumisen kokemukset. Myös lastentarhanopettajat pyrkivät toiminnallaan antamaan lapsille heitä vahvistavia kokemuksia, kannustamalla ja uskomalla lapsen taitoihin toimia kertojina. Lastentarhanopettajat kehuivat lasten satuja, jolloin lasten omista epäilyistä huolimatta heille muodostui tunne, että sadut olivat aina hyviä ja onnistuneita. Havaintojen tuloksista voidaan todeta hiljaistenkin

lasten innostuneen kertomaan ajatuksistaan sadutushetkillä. Lapset kokivat, että heitä haluttiin kuunnella, jonka myötä innostus kertomiseen heräsi ja vuorovaikutustilanne muodostui positiiviseksi hetkeksi (Stenius 2006, 47–48).

Sadutusmenetelmä ei tähtää pelkästään satujen kirjaamiseen ja tuottamiseen, vaan onnistunut sadutus vaatii tiettyjen periaatteiden noudattamista. Sadutushetkellä puheenvuoro annetaan kertojalle ja hän saa itse päättää mistä ja millaisen tarinan haluaa kertoa. (Karlsson 2014, 29.) Sadutushetkillä tehtyjen havaintojen pohjalta nähtiin lasten puheenvuorojen lisääntyvän sadutuskertojen toistuessa. Tämän lisäksi lasten tekemät aloitteet liittyen sadutushetken kulkuun lisääntyivät ja vuorovaikutus aikuisen kanssa kehittyi. Lapset esimerkiksi aloittivat sadun kertomisen jo ennen aikuisen ohjeistusta ja halusivat keskustella satunsa aiheesta ennen satuhetken alkua. Vuorovaikutuksen kehittyessä lapset oppivat vastaanottamaan lastentarhanopettajien viestejä, kuuntelemaan ja odottamaan aikuisen kirjoittamista.

Lastentarhanopettajat kokevat sadutusmenetelmän helposti sovellettavaksi ja monimuotoiseksi työvälineeksi. Sadutusmenetelmää voidaan käyttää monissa eri tilanteissa päiväkodissa ja kaikenikäisten lasten kanssa. Lastentarhanopettajien kokemusten perusteella, kahdenkeskeisten sadutushetkien järjestäminen helpottuu, kun tilanne on ennakoitu ja kaikkien lapsiryhmän kasvattajien tiedossa. Menetelmä koetaan helppokäyttöiseksi, mutta sen toteuttaminen vaatii ajankäytön suunnittelua. Lastentarhanopettajat kokevat sadutusmenetelmän tuovan esiin lapsen ajatuksia ja antavan kasvattajalle keinon kurkistaa lapsen maailmaan. Sadutushetkien avulla voidaan lisätä vuorovaikutustilanteita aikuisen ja lapsen välillä.

Tutkimuksen tuloksista nousi esiin lastentarhanopettajien näkemykset sadutusmenetelmän käytöstä oman työn kehittämisessä. Lastentarhanopettajat näkevät mahdollisuuden hyödyntää menetelmää haasteellisissa tilanteissa haastavasti käyttäytyvien lasten kanssa. Menetelmän käyttöön koetaan kuitenkin liittyvän ajankäytöllisiä haasteita. Sadutushetkiä voidaan toteuttaa missä ja milloin vain, mutta aluksi niiden toteutumiseen tarvitaan suunnitelmallisuutta ja käytännönjärjestelyjä. Kahdenkeskeisen sadutuksen toteuttaminen edellyttää kasvattajalta irtaantumista lapsiryhmästä, jolloin hetken ennalta suunnittelu mahdollistaa tilanteen keskeytymättömyyden. Tutkimusprosessin jälkeen voidaan todeta, että hyviä lähtökohtia sadutusmenetelmän toteuttamiselle ovat kasvattajien yhteinen kiinnostus ja sitoutuminen sadutushetkien säännölliseen järjestämiseen.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön eettinen pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia sadutusmenetelmää vuorovaikutuksen näkökulmasta, mikä tarkoitti tutkimuksessamme vuorovaikutustilanteen tarkastelua. Halusimme selvittää minkälaisena vuorovaikutustilanteena sadutushetki näyttäytyy ja miten vuorovaikutus sadutukseen osallistuvien kohdalla muuttuu kahdenkeskeisien sadutushetkien aikana. Tarkoituksena oli tämän lisäksi saada tietoa sadutusmenetelmän käytettävyydestä kasvattajien kokemuksen kautta. Halusimme erityisesti saada selville miten lastentarhanopettajat kokivat menetelmän käytön omana työvälineenään päiväkodin arjessa. Opinnäytetyön tehtävänä oli hyödyttää yhteiskunnallisessa merkityksessä yhteistyö päiväkotiamme, mikä tarkoitti sadutusmenetelmän hyötyjen esiintuomista konkreettisesti tutustuttamalla lastentarhanopettajat sadutukseen. Tällä tavoin menetelmän olisi mahdollistua juurtua pysyväksi osaksi Peipohjan päiväkodin toimintakulttuuria.

Opinnäytetyön luotettavuutta ja siihen kerätyn aineiston eettistä tarkastelua on oleellista arvioida, sillä opinnäytetyö on omanlaisensa tutkimus. Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa tulee käydä selkeästi ja johdonmukaisesti ilmi tutkittavan aineiston kokoaminen ja analysointi, koska sillä tavoin lukijan on mahdollista saada riittävästi tietoa tutkimuksen tulosten arviointiin (Tuomi & Sarajärvi 2011, 140–141). Opinnäytetyöhön on pyritty kirjaamaan mahdollisimman tarkasti ja kirjaamisessa on kuvattu yksityiskohtaisesti esimerkiksi havaintojen sisältöä. Kvalitatiivisen tutkimuksen analysoinnissa tavoitellaan onnistuneita tulkintoja aineiston sisällöstä, mikä ansiosta tutkimusta lukevan on mahdollista löytää tekstistä samat asiat kuin tutkija on löytänyt (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 151). Opinnäytetyön tuloksien analysoinnissa on otettu huomioon tutkimukselle määritetty näkökulma, joten tutkimuksen aineistoa on pyritty tarkastelemaan johdonmukaisesti olennaisen tiedon löytymiseksi. Tutkimuskysymyksiin selvitettyjä vastauksia tuotiin luotettavasti ilmi ja huomioitiin eettisesti tutkimukseen osallistuminen lasten ja lastentarhanopettajien kannalta.

Luotettavuuden lisäksi tutkimuksen laatua määrittää Tuomen ja Sarajärven (2011) mukaan tutkimuksen eettisyys. Tutkijan eettinen sitoutuneisuus ohjaa tutkimusta laaduk-

kaaseen tutkimusprosessiin, johon liittyy eettisten valintojen tekeminen tutkimuksen uskottavuuden kannalta. Tutkimuksen uskottavuuteen vaikuttaa hyvien tieteellisten käytäntöjen toteuttaminen esimerkiksi raportointiin liittyvissä vaatimuksissa. Tutkijan huolellinen oma ajattelu tulisi erottua tekstistä käytettyjen lähdeviittausten joukosta. Hyväksi havaittuihin tieteellisiin käytäntöihin kuuluu myös rehellinen ja riittävä tiedonantaminen tutkimukseen osallistuvien kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 127, 132–133.)

Opinnäytetyön tutkimusprosessin aikana pidimme tiiviisti yhteyttä lastentarhanopettajien kanssa ja pyrimme huomioimaan heidän toiveensa ja ehdotuksesta tutkimuksen toteutusosuuden etenemisestä. Annoimme lastentarhanopettajille mahdollisuuden tutustua ennalta tutkimuksen kannalta olennaisiin sadutustilanteissa havainnoitaviin asioihin, joita olivat vuorovaikutustilanteelle oleellisiksi valikoituneet teemat. Painotimme kuitenkin tulevien sadutustilanteiden kannalta heille luonnollisesti toimimisen tärkeyttä. Tällä tavoin vuorovaikutustilanteen eteneminen säilyi aitona eivätkä lastentarhanopettajat pyrkineet tietoisesti vaikuttamaan siihen. Eettisesti hyvää työskentelyä tuki myös se, että jokaisen sadutusprosessiin lähtevän lapsen huoltajilta pyydettiin kirjallinen lupa osallistua tutkimukseen. Lisäksi pyysimme erillisen luvan käyttää erään lapsen satuhetkellä syntynyttä suoraa lainausta opinnäytetyömme otsikkona.

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden toteutuksen aikana toivoimme lastentarhanopettajien toteuttavan sadutushetkiä mahdollisimman paljon tutkimusjakson aikana. Todellisuudessa tämä tavoite osoittautui haasteelliseksi päiväkotiryhmissä. Lastentarhanopettajat kertoivat, että heidän ei ollut käytännössä mahdollista sitoutua ylimääräisiin satuhetkiin viikoittaisten havainnointikertojen lisäksi. Tämä johti lopulta opinnäytetyön ensimmäisen tutkimuskysymyksen uudelleen muotoiluun, sillä alun perin tarkoituksemme oli selvittää yleisellä tasolla aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kehittymistä sadutusprosessin aikana. Näin ollen päädyimme tarkentamaan tutkimuskysymystämme yhteisesti lastentarhanopettajien kanssa käytyjen keskusteluiden puitteissa.

Tutkimuskysymysten tarkentumisen myötä saimme selville opinnäytetyössämme tavoiteltuja vastauksia. Lastentarhanopettajat kokivat henkilökohtaisia oivalluksia menetelmän käyttöön liittyen ja toivat ilmi innostustaan ja haluaan toteuttaa sadutusta päiväkodin arjessa tulevaisuudessa. Onnistuimme mielestämme savuttamaan opinnäytetyön tutkimustehtävän toteutumisen näiden kahden lapsiryhmän kasvattajien kohdalla. Opinnäytetyön ansiosta kasvattajat löysivät uuden työvälineen käytettäväksi arjessa.

8.2 Opinnäytetyön arviointi

Opinnäytetyöprosessi alkoi syksyllä 2015, jolloin opinnäytetyön aiheeksi heräsi idea sadutuksesta. Olimme molemmat erityisen kiinnostuneita toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamisesta ja halusimme tutkia siinä sadutusmenetelmää. Lähdimme kehittämään ideoita opinnäytetyön aiheisiin liittyen ja esittelimme ideapaperivaiheessa ajatuksen sadutusprosessin toteuttamisesta meidän itsemme toimiessa lasten saduttajina. Tässä vaiheessa meillä ei ollut vielä yhteistyökumppania, eli päiväkotia, missä olisimme päässeet toteuttamaan sadutusta. Päädyimme kysymään mukaan yhteistyöhön erästä päiväkotia Kokemäellä, jossa toinen meistä oli ollut aikaisemmin kesätoissa. Koimme luontevaksi olla yhteydessä ensin Kokemäen kaupungin varhaiskasvatuspäällikköön, joka hyväksyi opinnäytetyön toteuttamisen. Tämän jälkeen tiedustelimme Peipohjan päiväkodin johtajan kautta olisiko yksikössä kiinnostusta lähteä mukaan toteuttamaan sadutusta toiminnallisena opinnäytetyönä. Päiväkodin kaksi ryhmää olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen ja lastentarhanopettajat olivat valmiita sitoutumaan sadutusprosessiin tutkimusjakson ajaksi. Tutkimusluvan haimme keväällä 2016 ja saimme hyväksytyyn päätöksen opinnäytetyölle maaliskuussa 2016.

Opinnäytetyön aiheen rajausta osoittautui prosessin alussa haasteelliseksi ja meillä oli vaikeuksia hahmottaa opinnäytetyön tarkoitusta. Lisäksi alkuperäinen tutkimusasetelma, jossa meidän oli tarkoitus toteuttaa sadutusta, vaihtui lastentarhanopettajien rooliin toimia saduttajina. Tämä asetelma mahdollisti sadutushetkien toteutumisen varmemmin, koska kasvattajat olivat sadutukseen osallistuville lapsille tuttuja. Sadutustilanteen ulkopuolella meidän oli helpompi havainnoida vuorovaikutusta sadutukseen osallistuvien välillä. Näin ollen sadutustilanteessa mahdollistui aidon vuorovaikutustilanteen toteutuminen lastentarhanopettajan ja lapsen välillä, jonka myötä oli mahdollista tarkastella, minkälaisena vuorovaikutustilanteena sadutushetki näyttäytyi.

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kevään 2016 aikana ja varsinainen kirjoitustyö sekä aineiston analysointi tapahtui saman vuoden syksynä. Opinnäytetyöprosessin haastavimmaksi vaiheeksi osoittautui tutkimusaineiston sisällönanalyysi, eli tutkimuskysymysten kannalta oleellisen tiedon poimiminen ja rajaaminen. Aineiston käsittelyyn ja tutkimustulosten kokoamiseen sekä auki kirjoittamiseen käytettiin eniten aikaa varsinaisessa kirjoitusvaiheessa. Huomasimme myös, että toteutetussa teemahaastattelussa oli

jäänyt puuttumaan tiettyjä tarkentavia kysymyksiä, joten jouduimme välillä tekemään omia tulkintoja aineiston sisällöstä. Analyysivaiheen hidas eteneminen aiheutti ajoittain turhautumista ja oleellisen tiedon löytäminen osoittautui tällöin haasteelliseksi. Koimme kirjoittamiseen paneutumisen välillä vaikeaksi, jolloin motivaatio oli kadoksissa. Näistä tilanteista kuitenkin selvittiin eteenpäin ja suunnitelmallisen ajankäytön ansioista oli mahdollista myös ottaa hetkeksi etäisyyttä tutkimukseen liittyvään ajatustyöhön.

Opinnäytetyön teoriaan perehtyminen ja sen toteuttaminen käytännössä lisäsivät kokonaisuudessaan osaamistamme sadutusmenetelmästä ja sen käytöstä varhaiskasvatuksessa. Saimme opinnäytetyöstämme henkilökohtaisesti lisää välineitä ammatilliseen osamiseen ja tulevaan työhön lastentarhanopettajina. Sadutusprosessin toteuttaminen yhteistyöhön lähteneiden lastentarhanopettajien kanssa oli erityisen opettavaista. Lastentarhanopettajat antoivat meille arvossa pidettäviä kasvattajan työskentelymalleja ja inostivat meitä toimimaan tulevaisuudessa kasvattajina vastaavanlaisesti. Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessi on ollut hyvin opettavainen. Opimme prosessin aikana paljon parityöskentelystä ja löysimme sekä itsestämme että toisistamme uusia puolia. Lisäksi oivalsimme tämän kokemuksen kautta, että omaa työtä on tulevaisuudessa mahdollista rikastuttaa uusien toimintatapojen ja menetelmien avulla. Pääsimme näkemään konkreettisesti tämän toteutumisen oman opinnäytetyömme aikana.

Opinnäytetyöprosessin aikana meille heräsi muutamia ideoita jatkotutkimuksen aiheiksi. Omassa opinnäytetyössämme keräsimme tietoa ja havainnoimme sadutustilanteita vuorovaikutuksen näkökulmasta lyhyen ajanjakson, eli viiden viikon ajan. Mielestämme olisi erittäin kiinnostavaa tutkia säännöllisen sadutuksen vaikutusta aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tämän lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää voidaanko sadutuksen avulla saavuttaa lasten tekemien aloitteiden lisääntyminen myös sadutushetkien ulkopuolella. Kiinnostavaa olisi myös nähdä tulisi-ko lapsilähtöiselle vuorovaikutukselle enemmän tilaa päiväkodin arjessa. Tällainen tutkimus vaatisi pitkäaikaista tutkimusjaksoa ja koko päiväkotiryhmän sitoutumista sadutuksen toteuttamiseen.

LÄHTEET

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 7. painos. Tampere: Vastapaino.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kalliala, M. 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus

Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkkotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Stakes, raportteja 241. Saarijärvi: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Karlsson, L. 2001. Lapsille puheenvuoro. Ammattikäytännön perinteet murroksessa. Helsinki: Oy Edita Ab.

Karlsson, L. (toim.) 2006. Lapset kertovat... Stakes, Työpapereita 9/2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Karlsson, L. 2009. To construct a bridge of sharing between child and adult culture with the Storycrafting method. Teoksessa Ruismäki, H. & Ruokonen, I. (Eds.) 2009. Arts Contact Points between Cultures. 1st International Journal of Intercultural Arts Education Conference: Post-Conference Book. Helsinki: Helsingin yliopisto, 117-127.

Karlsson, L. 2014. Sadutus. Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karlsson, L. & Riihelä, M. 2012. Sadutusmenetelmä –kohtaamisia ja aineiston tuottamista. Teoksessa Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) 2012. Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura, 169–195.

Karlsson, L., Levamo, T-M. & Siukonen, S. 2014. Your mango, my mango, our mango. Storycrafting across cultures. Experiences in storycrafting in development cooperation and global education. Taksvärkki Ry/Operation a Day's Work Finland.

Koivunen, P-L. 2013. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lahikainen, A. R., Punamäki, R-L. & Tamminen, T. 2008. Kulttuuri lapsen kasvattajana. Helsinki: WSOY.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2011. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. 5. painos. Pedatieto Oy.

Stenius, T. 2006. Miten kääntää negatiiviset tilanteet positiivisiksi lasten ja nuorten kanssa? Teoksessa Karlsson, L. (toim.) 2006. Lapset kertovat... Stakes, Työpapereita 9/2006. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8., uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turja, L. 2012. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) 2012. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.

Vilka, H. 2006. Tutki ja Havainnoi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosi-aali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy.

LIITTEET

Liite 1. Sadutusohje

1 (2)

Sadutus

Sadutusmenetelmä sopii kaikille, ja se on helppo käyttää. Sadutuksen idea on antaa lapselle, nuorelle tai aikuiselle mahdollisuus kertoa omista ajatuksistaan. Sadutuksessa kuuntelija ja kirjaaja on puolestaan kiinnostunut ja haluaa aidosti kuunnella, mitä toinen mieli kertoo juuri sillä hetkellä.

SADUTUKSEN ALOITUS:

Sano lapselle, nuorelle, ryhmälle (tai aikuiselle):

"Kerro satu (tarina tai juttu). Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi ja voit muuttaa tai korjata sitä mikäli haluat."

Kehota lasta, lapsiryhmää tai aikuista (älä kysy!): "**Kerro** satu tai juttu!" Kirjoita sitten kertojan tarina juuri niin kuin hän sen sillä hetkellä haluaa kertoa. **Kirjoita sana sanalta** muistiin **kertojan nähden** mitään muuttamatta tai korjaamatta. Kun tarina on valmis, **lue se** kertojalle, jotta **hän voi korjata** tai muuttaa sitä, mikäli itse haluaa. Satu on mukava **lukea myös muille** (oppilaille, vanhemmalle tai muille aikuisille), mikäli siihen on kertojan lupa. Kirjaa myös huomioita sadutustilanteesta: miten se alkoi, mitä mietit, miten sadutettava reagoi, mikä hämmästytti jne. Tärkeää on luoda tilanne, jossa osoitat aidon kiinnostuksesi toisen kuuntelemiseen. Yritä siis välttää tunnetta siitä, että teet vain annettua tehtävää.

Lapsi haluaa usein **piirtää** kertomuksestaan kuvan. Joskus lapset haluavat piirtää ensin kertomuksen ja kertoa vasta sitten. Kirjaa myös kertojan **nimi, ikä** sekä **päivämäärä**, milloin satu kerrottiin ja vaikka **kirjauspaikka**. Erilliselle paperille voi kirjoittaa, miten tilanne alkoi ja mitä sitten tapahtui. Myös omia ajatuksia ja tunnelmia voi merkitä muistiin. Muutaman sadutuskerran jälkeen saduttaja eli kirjaaja oppii toimintatavan, joka alkaa tuntua helpolta ja luontevalta.

Lasten saduille voi varata oman **kansion** kirjahyllyyn tai ripustaa ne **seinälle lasten nähtäville**. Uusia satuja voi tehdä milloin, missä ja kuka vaan.

Tärkeää on, että aikuinen tai nuorempikin kirjaaja on **aidosti kiinnostunut** kuulemaan, mitä kertojalla on sanottavana ja välittää tämän sanoman myös ilmeillään. Sadutus muodostuu kertojan ja saduttajan yhteiseksi "jutuksi". Se syntyy "meidän välissä", kun toinen haluaa kuunnella ja toinen kertoa. Sadutus antaa yhteistä aikaa. Kertomusta **ei arvioida tai arvostella** eikä siitä tehdä pitkälle vietyjä tulkintoja. Kertoja päättää, millainen tarina on. Se voi olla parin sanan mittainen, "kirja", kokemus tai vaikka vitsi. Siitä iloitaan yhdessä.

Sadutus on suomalainen sosiaalinen innovaatio, jonka keksi VTT Monika Riihelä ja sitä on ollut kehittämässä KT Liisa Karlsson sekä suuri joukko lapsia ja aikuisia Suomessa ja muissa maissa. Sadutus on laajasti kokeiltu, toimivaksi havaittu ja palkittu menetelmä (mm. kansainvälisyyspalkinto, EU:n lasten mielenterveyttä edistävä mallitoiminto). Sadutusta on käytetty menestyksellisesti **vuoden ikäisistä vanhuksiin**. Oppilaat ovat saduttaneet toisiaan. Aikuisetkin ovat saduttaneet keskenään ja näin kuulleet toistensa muistoja, tarinoita ja kokemuksia esimerkiksi nuoruudesta, vanhemmuudesta ja työssä löytyneistä oivalluksista.

On huomattu, että sadutus tuo eniten tietoa, kun saduttaa lasta **säännöllisesti**, useampia kertoja. Silloin saa kuulla, miten lapsi ajattelee, mitkä ovat kulloinkin päällimmäiset ajatukset. Sadutus antaa rakennusaineita oman identiteetin rakentamiseen. Lapsi tottuu kertomaan näin myös muissa tilanteissa ajatuksistaan muille ja **itseluottamus** kasvaa. Sadutuksessa kaikkein hauskimmaksi on osoittautunut **yhdessä oleminen ja iloittaminen** sekä toisen uudenlainen kohtaaminen, joka luo yhteisöllisyyttä!

Sadutusta voi kokeilla kuka vaan, mutta siihen kannattaa myös perehtyä tarkemmin kirjallisuuden avulla tai kurssilla.

Lähde: Lapset kertovat ja toimivat ry

(http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Sadutus/sadutus_pikaoje.htm)

Liite 2. Saatekirje

Hei huoltajat!

Olemme sosionomiopiskelijoita Tampereen ammattikorkeakoulusta ja teemme opinnäytetyötä sadutusmenetelmästä. Tulemme toteuttamaan opinnäytetyömme toiminnallisen osuuden päiväkotiryhmissä aikavälillä _____ - _____. Sadutusmenetelmässä saduttaja kehottaa lasta kertomaan sadun, jonka hän kirjoittaa ylös sanatarkasti. Sadun valmistuttua hän lukee sen ääneen lapselle, jolloin lapsella on mahdollisuus halutessaan tehdä muutoksia satuunsa. Ennen kaikkea sadutus on aitoa vuorovaikutusta, kuuntelua ja kertontaa, toisen ajatusten vakavasti ottamista sekä yhdessä tekemistä.

Ryhmässä tullaan pitämään sadutustuokioita, joissa saduttajina toimivat ryhmien lastentarhanopettajat. Meidän tarkoituksenamme on havainnoida kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta näiden sadutustuokioiden aikana. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää tukeeko säännöllinen sadutus lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Emme siis käytä lasten satuja tutkimusaineistona.

Saako lapsenne osallistua lastentarhanopettajien pitämiin sadutustuokioihin, joita olemme havainnoimassa? Lapsenne henkilöllisyys ei tule esiin opinnäytetyössämme.

Ystävällisin terveisin

Essi Mäkinen ja Saara Mäkinen

 Palautahan tämän lupalomakkeen täytettynä _____ mennessä.

Lapseni _____ saa osallistua sadutustuokioon
 ei saa osallistua sadutustuokioon

_____
 Huoltajan allekirjoitus

Liite 3. Havainnointilomake

1 (2)

Sadutuksen havainnointi

Hetken aloitus

Miten asetutaan tilanteeseen? Mitä aikuinen teki? Miten lapsi reagoi?

Kerronnan aloitus

Aloitteet: Tekeekö lapsi aloitteen? Kuinka nopeasti aikuinen tarjoaa apua?

Kuunteleminen

Jaksaako aikuinen odottaa lasta? Jaksaako lapsi odottaa aikuista? Hiljaisuuden sietäminen?

2 (2)

Toisen kunnioittaminen

Antaako lapsi aikaa aikuisen kirjoittamiselle? Kunnioittaako aikuinen lapsen satua?
Saako lapsi puhua omalla kielellään?

Sanaton viestintä

Päivämäärä:

Paikka:

Sadutettava:

Saduttaja:

Kirjaajan nimi:

Liite 4. Teemahaastattelun runko

Sadutus vuorovaikutustilanteena ja työvälineenä

Aloitteet

- aikuisten aloitteet / lapselta kysyminen
- lasten aloitteet
- vastavuoroisuus

Kahdenkeskisyys

- suhde sadutettavaan lapseen
- lapsen tunteminen / lapsesta oppiminen

Toisen kunnioitus / arvostus

- kuunteleminen
- tilan antaminen toiselle

Sanaton viestintä

- olemus
- luottamus

Sadutus työvälineenä

- arki
- käytettävyys
- hyvät / huonot puolet
- merkitys työssä
- kokemukset